

Kytölän veljekset

**Kuvaus työväen oloista
ja liikkeistä nykyaikana**

Kirjoittanut

J. V. Latvala

TURUSSA,

Turun Suomal. Kirjap.- ja Sanomal.- O.-Y. 1900.

I. KOTIOLOT. HALU KAUPUNKIIN.

PIENET olivat Kytölän torpan maat ja maanlaatu hiekkaperäistä ja kivikkoa. Kun Jaakko ja Kaisa, men-tyään nuorenpuoleisina naimisiin, ottivat torpan vas-taan, ei heillä ollut juuri muuta omaisuutta kuin kaksi tervettä kättä kumpaisellakin. Mutta he luottivat työ-kykyynsä ja terveyteensä ja ennen kaikkia ylhäisen Isän loppumattomaan varastoon. Ja vaikka katovu-
sia usein sattui olemaan ja vero torpasta oli raskaan-
puoleinen, onnistui Kytölän Jaakon kuitenkin elät-tää lisääntyvän perheensä, tarvitsematta suorastaan
muiden apuun turvata. Vähitellen tulivat maat vil-javammiksi ahkeran lannoituksen ja muokkaamisen
kautta ja halla yhä harvemmin tohti tulla peltoon kos-kemaan. Lapset, joita oli jäänyt eloon viisi, olivat ter-
veitä ja kasvoivat reippaiksi työntekijöiksi, ollen pian
apuna vanhemmilleen, joten puute alkoi vähitellen
poistua. Pojat, Matti, Pekka ja Antti olivat vanhem-mat lapsista. He tulivat ahkeroiksi työmiehiksi, tuot-
taen vanhemmilleen iloa ja hyötyä. Nuoremmat lap-set, tyttäret Martta ja Suoma niin ikään olivat apuna
äidilleen. Kansakoulua oli vanhin poika Matti saanut

käydä. Kaikkia lapsiaan ei isä kuitenkaan luullut voitavansa käyttää kansakoulussa, kun arveli tulevan liian kalliiksi ja sen olevan jotenkin tarpeetonta, ja siis ei tullutkaan enää Pekan kouluun pääseminen kysymykseen. Vasta myöhemmin, kun äiti sekä varsinkin Matti erityisesti tahtoivat ja puolustivat, pääsi Antti ja vihdoin molemmat tyttäretkin kansakouluun.

Eräänä sunnuntai-iltapäivänä syyspuolella kesää olivat Matti ja Pekka kävelyllä naapuristossa ja satuivat kohtaamaan entisen tuttavansa ja lapsuutensa leikkitoverin, Hakalan Jannen, joka viime syksynä oli lähtenyt erääsen maamme suurempaan rantakaupunkiin hakemaan työnansiota ja nyt oli kotonaan käymässä. Matti ja Pekka tiedustelivat ja kyselivät häneltä kaupungin kuulumisia ja varsinkin, minkomoinen siellä on työmiehen olo, ovatko palkat riittävät ja voiko säästöön saada.

— Hyvä on kaupungissa työmiehen olla, alkoi Janne kehumaan. Ahkera työmies voi ansaita neljä ja viisi markkaa päivässä, jopa enemmänkin. Työmiehet kaupungissa elävät kuin herrat. Työpäivällä on määrätty pituutensa. Työstä päästyä illalla aikaiseen saa

lopun aikansa käyttää miten haluaa. Meillä on siellä kaikenmoisia hauskoja seuroja, joissa kulutamme joutoaikamme ja virkistämme sielua ja ruumista. On se elämä kaupungissa nuorelle miehelle toista kuin täällä maalla. Minä olen niin mieltynyt kaupungin työmies-elämään, etten sieltä aijokaan pois tulla, en ainakaan muutama vuoteen. Lähtekää pois tekin! Mitä viitsittekään tonkia täällä raskaassa maantöyssä. Isänne ei varmaankaan ajan pitkään saata teitä kaikkia kotona pienen torpan töissä tarvita, ja silloin kai teillä olisi rengiksi meno edessä. Kaupungissa saa pi ostaa, mitä vain haluttaa ja tarvitsee; siellä saapi tyydyttää kaikki mielitekonsa.

Kytölän veljekset kuuntelivat tarkkaavaisina Jan-
nen innokasta puhetta. Pekkaa rupesi heti miellyttämään kaupungin työmiehen elämä. Kotiin tullessaan puhelivat he keskenään tarkemmin tuosta asiasta.

— Lähdetäänpä, sanoi Pekka, mekin kaupunkiin rahaa ansaitsemaan ja hauskaa elämää viettämään. Olemme nuoria, meidän pitää saada nauttia elämän hauskuuksista, nähdä maailma ja myös ansaita jotakin itsellemme. Tässä kotona emme mitään kokoon saa ja on muutenkin olomme hyvin kuivaa ja yksi-

toikkoista.

— Minua vähän epäilyttää tuo kaupungin työmiehen elämä ja toimeentulo, tuumi Matti miettiväisenä. Tosin olen ennenkin kuullut, että siellä palkat ovat suuret, mutia ovat menotkin samassa mitassa suuret. Ruoka ja vaatteet kuuluvat olevan kovin kalliita, ja nuo seurat sitte, joista Janne mainitsi, ne sanotaan olevan sangen kiusallisia ja houkuttelevia. Niissä ensinnäkin menee rahaa, kun pitää toveruuden nimesä kulettaa kumppaneitaan ravintoloissa ja kestailla heitä. Ja siinä samassa itsekin helposti tottuu nauttimaan väkeviä ja tuhlaamaan tarpeettomasti. Monella työmiehellä kuuluukin useimmin olevan matti taskussa. Kummastutti minua, kun Janne niin kiitteli noita oloja. Mutta tähän luulen olleen syynä ensiksi sen, ettei hän tahtonut nyt heti, oltuaan vasta vuoden kaupungissa työmiehenä, sen varjopuolia mainita, vaikka olisi ehkä siitä jo tuntenutkin, ja toiseksi, saattaa hän olla menestynyt tavallista paremmin. Sillä myönnettävä kyllä on, että löytyy työmiehissä niitäkin, jotka hyvin tulevat toimeen, jopa kokoovat säästöön. Minusta sittekin tuntuu melkein luotettavammalta olla menemättä koettelemaan.

— Sinähän se aina olet olevinasi viisas, ja samalla olet niin vahanaikainen ja kiinni kasvanut tähän kotitanhuaan kuin pahka puun kylkeen, ettei sinua saa mihinkään taipumaan, torui Pekka melkein kii-vastuneena. Mutta jos nyt otat oikein ajatellaksesi asiaa, niin ehkäpä vielä suostutkin lähtemään. Saattaa kyllä olla viettelyksiä kaupunki-elämässä enemmän kuin maalla, mutta ei ole se mies eikä mikään, joka ei tuommoisista voi itseään estää. Ja olkoonpa vaan ruoka ja vaatteet jonkun verran kalliimpia kuin maalla, kyllä neljässä tai viidessä markassa päiväpalkkana on rahaakin enemmän kuin puolessatoista tai kahdessa, mitkä täällä maalla voi ansaita. Myönsithän itse, etiä kunnollinen kaupungin työmies voi hyvin tulla toimeen ja koota säästöönkin. Ja entäs se vapaus — se on toista kuin talonpojan rengin.

— Ennenkun työmies kaupungissa voi saada pysyväisempää työtä ja ansaita neljän viiden markan päiväpalkkoja, tulee hänen olla täysin kätevä ja harjaantunut ammattiinsa. Luuletko, että huolitaan ensinkään semmoisista miehistä, joilla on peukalo keskellä kämmentä? Ja vaikka tuutemattomiakin saatetaan ottaa esim. muurarin ja salvumiehen töihin, saa-

vat he olla pitkät ajat ikäänkuin oppipoikina. Hakalan Janne oli jo täällä kotiseudultaan harjaantunut salvumiehen ja kivenhakkaajan töihin, joten hänen on verrattain helppo tulla toimeen niissä ammateissa kaupungissakin. Sentään kuuluu hänkin saaneen pari kuukautta olla vähemmällä palkalla, vasta sitten on hän päässyt muiden tasalle. Vielä vaikeammin on asian laita monessa muussa ammatissa. Oletko varma, minkä työtoimen sinä ottaisit eteesi?

— Joko salvumieheksi taikka puusepän verstaasen aijon ruveta, sillä kumpaiseenkin luulen voivani pystyä. Myös konetehtaasen voin pyrkiä; sillä luulen olevan hauskaa, saada työskennellä kaikellaisten koneiden keskuudessa ja oppia tuntemaan niiden eri osia. Arvelen, että jos ei satu saamaan yhtä lajia työtä, voi saada toista. Onhan siellä muutoin varaa valita jokaisen itselleen sellaisen työn, mikä on sopiva ja mikä miellyttää. Minä en varsin pidä lukua mistään varsinaisesta määrätystä ammattityöstä, enkä oppiarvojen saavuttamisesta sellaisilla aloilla, sillä sellaisiin pyrkiminen sitoo samalla vapautta. Jos puusepän verstaassa olen pitemmän aikaa, voin saavuttaa sällin arvon ja eihän sekään ole pois tieltä —

Älä nyt ole vastahakoinen sinäkään; lähdetään koettamaan. Muutoin, jos et sinä tahdo tulla mukaan, lähdet yksin.

Hetkinen vielä mietittynään lausui Matti lopullisesti:

— No, voidaanhan tuota koettaa. Ehkäpä menestymme hyvinkin. Minä ajattelen ruveta ensi aluksi muurariksi, sillä se työ minua enimmäkseen miellyttää ja olen siihen jo vähän tottunutkin täällä kotioiloissa. Ahtaaksi ja yksitoikkoiseksi se elämä ja olo tosiaan täällä kotonakin tahtoo tulla, eikä ansaitsemisista ja päiväpalkoista ole mitään parempaa toivoa.

— Siis lähdetään! huudahti Pekka iloisena. Sinä kai puhut tästä kotiin tultuamme vanhuksille?

— Otanpa tuon tehdäkseni. Luulen, että he sitä eivät kovin pane vastaan.

Veljet tulivat kotiin varmoina päätöksessään. Matti ilmoitti heidän aikomuksensa ja päätöksensä kotoväelle. Kyllähän isä ja äiti vähän epäilivät kaupungin oloja ja niitä vaaroja, mitä siellä olisi tarjolla. Mutta kun pojat kertoivat Hakalan Jannen kiitelleen hyväksi kaikin puolin työmiehen elämää ja palkkojen suuruutta ja he niin mielellään tahtoivat mennä maa-

ilmaa näkemään, niin eivät tahtoneet vanhemmattaan esteitä panna.

II. TYÖMIEHIKSI KAUPUNKIIN.

ERÄÄNÄ aamuna Marraskuussa olivat Matti ja Pekka matkalla rautatieasemalle, josta heidän oli junalla lähdettävä kaupunkiin. Kolmantena istui karryjen takaosassa nuorempi veli, joka oli lähtenyt veljiään kyyditsemään asemalle.

Juna saapui asemalle ja vanhemmat veljet, ostettuaan piletit ja sanottuaan hyvästit Antille, astuivat junaan, joka kohta lähti eteenpäin mennä huristamaan, Antin jäädessä katselemaan menoa.

Juna kulki eteenpäin ja matkustajia tuli lisää melkein jokaiselta asemalta, vaikka joitakuita poistuikin. Useilla näytti olevan matka kaupunkiin. Matti ja Pekka tapasivat monta nuorempaa ja vanhempaa miestä, joilla oli sama matka kuin heilläkin. Usealla oli koko perheensä muassa. Kaupunkiinmuutto-into oli saanut heidät lähtemään kotiseuduiltaan onneansa hakemaan.

Vihdoin saavuttiin kaupunkiin. Työn hakijat hajaantuivat sinne tänne. Matti ja Pekka etsiskelivät kauvan sopivaa kortteeria, kunnes vihdoin sattuivat saamaan mielestään sopivan paikan, vaikka vuokran

kalleus heitä aluksi hämmästytti. Sitte hakemaan sopivaa työ-alaa. Matin onnistui heti saada kestävä työ-ala. Uutta kansallispankin tiilirakennusta pantiin juuri alulle ja siihen tarvittiin paljon miehiä. Siinä sai Mattikin tuottavaa ja mieleistään työtä. Pekka haeskelikauvemman aikaa. Hän kävi tarjoutumassa kirvesmieheksi erään puurakennuksen työnjohtajalle, mutta tämä ei huolinut tuntemattomasta varsinkin sentähden, ettei Pekalla ollut näytettävänä mitään todistusta kätevyystään ja entisestä taidostaan, ja muutenkin sanoi työnjohtaja heillä jo olevan miehiä tarpeeksi. Samoin kävi eräällä toisella rakennuksella, johon Pekka yritti. Mutta erään laajan puusepän liikkeen omistaja, joka erittäin halusi nuoria naimattomia ja reippaita miehiä työpajaansa, otti hänet työhönsä. Ensimmäiset kolme kuukautta sai Pekka tyytyä puoleen palkkaan, vaan senjälkeen oli hän, jos osoitti taipumusta ja kätevyyttä, saava täyden palkan.

Näin olivat veljekset saaneet työpaikan itselleen ja jatkoivat innolla työtään. Kolme kuukautta oli kulu-
nut ja Pekka siis alkoi saada täyttä palkkaa. Tuskin olikaan hän siihen asti jaksanut tulla toimeen omillaan, sillä ruoka-aineet ja muut tarpeet olivat kalliita.

Nyt tuli hänen mielensä iloiseksi, kun häntä lohdutti se tieto, että saapi runsaammalla kädellä ruveta elämään.

He asuivat edelleenkin yhdessä, ja säästäväisyyden suhteen ynnä muutenkin oli se heille eduksi, varsinkin Pekalle. Molemmat olivat lujasti päättäneet olla koskaan poikkeamatta, työstä tullessaan, väkijuoma- ja olutmyymälöihin; sillä he olivat pian tulleet näkemään, miten moni niissä menetti kaiken, mitä oli voinut yli jäädä jokapäiväisistä välttämättömistä menoista ja vieläpä usea näki nälkää. Matti olikin voimakas vastustamaan kiusauksia, vaikka ei puuttunut viettelijöitä, jotka häntä houkuttelivat seuraansa. Pekka oli helpommin vieteltävä. Hänet saivat työtoverit joitakuista kertoja houkutelluksi kansansa juomapaikkaan, josta hän sitte, tultuaan oikein tuntuvasti toisellekymmenelle, myöhään yöllä saapui kotiin. Tästä Matti häntä vakavasti muistutti ja nuhteli. Ja Pekka aina uudelleen päätti vastustaa tuollaisia seuroja ja viettelyksiä, mikäli mahdollista. Matin onnistui täten jokseenkin suuressa määrässä rajoittaa veljensä nautinnonhimoa ja tukea hänen horjuvaisuuttaan.

III. JÄSENIKSI TYÖVÄEN-YHDISTYKSEEN

TULTUUAN työstään kotiin eräänä arki-iltana istuivat veljet yhdessä, kuten tavallisesti ja keskustelivat niistä näistä tapahtumista ja asioista. Lopuksi johtui keskustelu työväen-yhdistyksestä.

— Kuuleppas, sanoi Pekka, oletko sinä mitään tullut tietämään siitä työväen yhdistyksestä? Tänään kuulin työtovereini siitä keskustelevan, mutta en oikein päässyt selville, mikä se sellainen on. Jotakin edullista se kuului olevan työmiehille ja että siihen pitäisi liittyä. Sen kai pitäisi edistää työväen parasta?

— Olenhan minä tuosta kuullut jotakin jo kauvemman aikaa ja jonkun verran tuntenut sen toimia, alkoi Matti puhua. Olenpa ollut kahden vaiheella, liittyäkö itsekin siihen vai pysyä erilläni. En ole kiirettä pitänyt, puhua siitä sinulle mitään; sillä olen arvellut, että sinä ehkä heti taas, enempää ajattelematta, innostut siihen, kuten niin moneen muuhunkin asiaan ja niin ollen liittyt siihen, ennenkun olet ottanut tarkemmin selvää sanotun työväen yhdistyksen kannasta ja sen hengestä. Minäkään en osaa kaikinpuolin niin tarkkaan sanon, minkälainen on tämä työväen yhdistys

ja onko enemmän eduksi vai vahingoksi, jos siihen
yhtyisimme. Työväen yhdistys on se, kun useita työ-
miehiä on liittynyt eli sitoutunut määrättyjen sääntö-
jen mukaan harrastamaan ja toimeenpanemaan sel-
laisia asioita, tehtäviä ja parannuksia, jotka ovat työ-
väelle tarpeellisia ja hyödyllisiä. Tämmöinen yhdistys
koettaa vaikuttaa muun muassa siihen suuntaan, että
työväen palkat, mikäli mahdollista, olisivat kohtuul-
liset, että työväestö saisi jotakin sananvaltaa yhteis-
kunnallisissa asioissa ja että yleensä puute ja kaikel-
lainen sortotila työväen keskuudessa saataisiin vähe-
nemään ja poistumaan. Ja myös koetetaan siinä saada
toimeen opetusta työmiehille halvasta maksusta, jo-
pa ehkä ilmaiseksikin. Nyt, näet, eletään semmoisena
aikana, jolloin opin saanti, jonkun tietomäärän omis-
taminen on työmiehillekin tarpeen. Sellainen on pää-
piirteissään työväen yhdistyksen tarkoitus, siis edis-
tää työväen parasta, kuten sanoit. Tämmöinen yhdis-
tys on sitä vahvempi ja enemmän vaikuttava, jota
suurempi sen jäsenluku on. Samankaltaisia työväen
yhdistyksiä kuuluu olevan monessa muussakin kau-
pungissa ja suuremmissa tehtaissa maaseuduilla. Sel-
laisessa yhdistyksessä on tavallisesti joku tunnettu,

työväen itsensä valitsema etevämpi henkilö puheenjohtajana, joka kokouksissa johtaa puhetta ja muuten toimii yhdistyksen etunenässä. Täkäläisen työväen yhdistyksen johtajana on tohtori Kampela.

— Ahaa! huudahti Pekka. Nytpä ymmärrän. Tunnen tohtori Kampelan. Toissa iltana kaupungissa kävellessäni satuin kulkemaan erään talon ohitse, ja sen suuressa salissa, jonka ovet ja akkunat olivat auki, oli paljo väkeä koolla. Siellä kuului joku soinnukkaalla ja mahtavalla äänellä puhuvan yleisölle. Pistäysin sisälle kuulemaan esitelmää, ja vieressäni seisovalta mieheltä sain kuulla, että puhuja oli joku tohtori Kampela. En tullut sen paremmin keneltäkään kysyneeksi, mikä kokous se sellainen oli, sillä huomioni kiinnittyi kokonaan puhujaan ja hänen esitelmäänsä. Erinomaisella innolla ja lämmöllä puhui hän alhaisemman kansan tilasta ja kärsimyksistä. Hän moitti ankarasti yläluokan menettelyä, misen se itsensä eroittaa alemmasta kansasta. Hän kehoitti työmiehiä puolustamaan oikeuksiaan ja etujaan. Paljon puhui hän muutakin meidän kaltaisten ihmisten eduksi, vaikka en voi kaikkea sanasta sanaan muistaa ja kertoa. Mielelläni kuuntelin sellaisia puheita useam-

minkin. Nyt jo ymmärrän, että tuo samainen kokous, jossa toissa iltana olin, on ollut juuri joku työväen yhdistyksen kokous, vaikka ei siitä silloin kukaan minulle mitään virkannut enkä myös sattunut keltään kysymään.

— Kyllä se oli työväen yhdistyksen kokous. Minä kuulin toissa päivänä muutamien muurarien siitä puhuvan ja että siellä muun muassa tohtori Kampe-la pitää esitelmän työkansan oikeuksista. Monet työ-kumppaneistani, ne jotka ovat yhdistyksen jäseuiä ja useita muitakin, lupasivat sinne mennä ja kehoittivat myös minua. Minä en kuitenkaan sillä kerralla mennyt, kun jäseneksi liittymisestääni en ollut vielä päättänyt. Olen kyllä jo joskus ennen noin salaviihkaa pistäytynyt heidän kokouksissaan.

— Ja etkä tuosta ole ennen minulle virkannut! — Kyllä meidän siihen pitää liittyä, koska sillä on niin hyvät hommat. Onhan se hauskaa, että työmiestenkin etuja harrastetaan.

— Sopiihan tuohon ruveta jäseneksi. Kenties on se meille eduksi. Tosin en vielä tiedä, minkälaisia miehiä oikein lienevät nuo johtavat henkilöt. Muutamien olen kuullut moittivan tohtori Kampelan johtoa, puu-

hia ja hänen ajatuskantaansa, mutta toiset taas ovat häntä kiitelleet.

Veljekset rupesivat ensitilassa työväen yhdistyksen jäseniksi. Yhdistyksen kokouksia oli tuon tuostakin ja Matti ja Pekka kävivät niissä ahkeraan. He oppivat vähitellen tuntemaan kaikkia työväen pyrintöjä ja harrastuksia. He seurasivat tarkkaan kaikkia esitelmiä, ja Pekka, joka ei ollut käynyt kansakoulua, otti osaa työväen opetuskursseihin.

IV. TYÖVÄEN YHDISTYKSEN VUOSIJUHLA JA YLLYTYKSIÄ.

NOIN vuoden ajan olivat Matti ja Pekka jo olleet kaupungissa ja jo muutaman viikon työväen yhdistyksen jäseninä, kun yhdistys vietti vuosijuhlaansa. Juhlassa esiintyi useita puhuja, mutta varsinkin eräs puhuja, vartavasten pääkaupungin työväen yhdistyksen lähettämä, veti erittäin huomiota puoleensa. Hänen esitystään seurattiin suurella tarkkuudella, sillä hän puhui innokkaasti ja pontevasti. Hänen puheensa koski työmiesten ja muun alhaisemman kansan suhdetta säätyluokkaan, ja varsinkin työn antajain menettelyä työväkeä kohtaan. Hän ankarasti moitti työn antajia siitä, että he katsovat ainoastaan omaa etusan, eivätkä pidä lukua työmiesten toimeentulosta. He supistavat palkkoja, jotka jo ennestäänkin ovat pienet, samalla kun työpäivän pituus pysytetään entisellään. Ylimysluokka on kopea alhaisempia kohtaan. Rikkaat, herrassäätysiset, elävät ylellisyydessä, samalla kun työ kansa kärsii puutetta ja kaikenlaista kurjuutta. Puhuja kehoitti työmiehiä itse puolustamaan

oikeuksiaan. Hän kehoitti heitä miehissä vaatimaan palkkojen parantamista ja työpäivän lyhentämistä. Jos eivät työn teettäjät myönny sovinnolla, on paras kaikkien lakata työstä. Kyllä sitte taipuvat. Kunnallisissa asioissa ja valtiopäivillä tulee työkansan saada äänensä kuuluviin.

Puhe nostatti suurta mieltymystä työmiehissä ja innokkaasti huudettiin puhujalle: hyvä, hyvä! — Pekakin oli erittäin innostunut puheesen. Olipa Matikin sitä tarkkuudella seurannut. Kotiin mennessä keskustelivat he kokouksen ja puheiden johdosta. Pekka alkoi:

— Oikeassa oli se pääkaupunkilainen herra, joka puhui köyhän kansan ja työväen puolesta. Minua on jo monta kertaa harmittanut tuo tyly kohtelu, jota pääoman omistajat ja työn antajat osoittavat työmiehiä kohtaan. Kuinka vähäisiä sentään ovatkaan työmiesten palkat, ja niillä pitää heidän tulla toimeen, tehden pitkät päivät raskasta työtä. Yksinäinen mies voi jotenkin tulla toimeen, mutta perheelliselle se ei ole helppoa. Sentähden vallitseekin työmie-perheissä usein mitä suurin puute ja kurjuus. Kyllä on mielestäni täysi syy työmiesten valvoa etujaan ja vaatio olo-

jen paranemista — Miksi pitää ollakin niin, että toisilla ovat mahdottoman suuret pääomat hallussaan, ja he elävät komeasti ja ylellisesti. Toisten taas täytyy tehdä raskasta työtä henkensä pitimeksi. Luin äsken eräästä sanomalehdestä lukusalissa, miten ulkomaila muutamat, joita sanotaan sosialisteiksi, puhastavat siihen suuntaan, että pääoman tulisi olla tasan jaetun kaikkien ihmisten kesken. Sehän olisikin ehkä paras.

— On kyllä totta, lausui Matti, ett'eivät ole yleensä kehuttavia nuo työmiesten palkat. Mutia jos säästävästi elää, voi niillä tulla toimeen. Muistatko, mitä mieltä sinä silloin olit, kun kotoa tänne kaupunkiin lähdimme? Sinähän juuri etupäässä tahdoit kaupunkiin ja pidit suurina noita palkkoja ja oloja kaikin puolin mukavina. Nytkö alat jo kyllästyä? Sanoinhan minä silloin, että menot kaupungissa ovat suuret, jos ovat tulotkin. Sen olet nyt kyllä tullut jo huomamaan. Säästöön ei täällä juuri paljoa näytä karttuvan. Mutta, kuten sanoin, ei sentään työmiehen tarvitse nälkääkään nähdä, kun hän vain osaa elää taitavasti ja on ahkera ja rehellinen töissään. Mitä siihen tulee, että monet työmiesten perheet kituvat puutteessa, on syy se, että miehet kantavat työpalkkansa suu-

reksi osaksi anniskelujen ja kapakkain isännille. Olen muutamia työmiesperheitä nähnyt hyvinvoipaisina-kin. Niiden miehet ovat olleet kunnollisia ja raittiita. On totta kyllä, että ylimysluokka usein kohtelee tylsisti alempaa kansaa. Sitä asiaa emme me työmiehet voi saada paremmaksi. On kuitenkin säätyläisten joukossa useita niitäkin, jotka seurustelevat kansan kanssa ja rakastavat sitä sydämestään, harrastaen sen yhteistä hyvää. Mitä siihen tulee, että toisilla on suuret pääomat hallussaan ja toiset elävät köyhyydessä, niin se on Jumalan määräämä järjestys, kuten meille jo kansakoulussa opetettiin. Yhteinen ihmisarvon tunnustaminen on kyllä suotava kaikkialla, ja Korkeimman käsky on, että kaikki toisiaan rakastavat ja pitävät vertaisinsan. Mutta omaisuuden tasajako on kuitenkin mahdoton jo senkin tähden, että yhdellä on enemmän yhdenlaisia elämän tarpeita, toisella taas toisenlaisia. Koko yhteiskunnan olemassaolo on mahdollinen ainoastaan sen vuoksi, että toiset ovat työntekettäjiä ja työnjohtajia, toiset taas työntekijöitä. Ja tästä syystä täytyy myös toisten olla suurempien pääomien omistajia kuin toisten. Jumalalliseen järjestykseen kuuluu siis, että on olemassa köyhiä ja rikkaita

ja eri säätyluokkia, muuten ei koko ihmiskunnan elämässä voisi vallita minkäänlaista järjestystä.

— Sinä et siis kaiketi oikein hyväksynytään tuon puhujan periaatteita täydellisesti, koskapa olet nyt näissä asioissa kuten kaikissa muissakin noin vanhoillasi olija. Sinä siis aina vaan tahdot olla tuollaisena nöyränä palvelijana ja nahjuksena, joka kumartelut herroja ja annat tehdä itsellesi vaikka mitä. Sinulla ei siis olekaan mitään pyrkimystä heittää päältäsi ylimysvallan ijestä.

— En aivan kokonaan hyväksynyt hänen kantaansa, vaikka kyllä pidin hänen puheestaan ja siinä oli paljon varteen otettavaa. Mutta tuo kehoitus työstä lakkaamaan eli työlakkoon ryhtymään ei ollut minusta oikein. Sillä jos jonkun tehtaan tahi työkunnan miehet tekevät työlakon, tarkoituksella siten pakkottaa työnantajaa maksamaan suurempia palkkoja, on se huonosti ajateltu. Väkivallalla ei ole missään asiassa menestystä eikä siunausta. Voihan sama isäntä saada muualta työväkeä heidän sijaansa.

— Voi kyllä niinkin olla asian laita, myönteli Pekka. Mutta jos kaikkien tehtaitten ja rakennusten työmiehet tekisivät yht'aikaa työlakon, niin mistä ottaisi-

vat silloin työväkeä? Eikönän vaan tulisi hätä isännille ja täytymys maksaa enemmän työmiehille. — Siksi minä sen pidän, että kyllä meidän työmiesten täytyy pitää kiinni oikeuksistamme ja valvoa etujamme. Työväestö ja alhaisempi kansa on jo muutenkin liian kauvan tanssinut ylimystön ja rahavallan pillin mukaan.

— Kyllä työmiesten oikeuksistaan sopii kiinni pitää ja etujaan valvoa, mutta maltillisuutta ja järkevyyttä tulee heidänkin noudattaa, jos mielivät onnistua. Järjettömiin keinoihin ei ole hyvä ryhtyä. Yhdellä iskulla ja väkisin emme voi olevia oloja muuttaa. Ja jos sellaista yritämme, menettelemme sekä esivaltaa että jumalallista kaitselmusta vastaan.

Näin lausui Matti lopuksi vakavana ja Pekkakin jäi miettimään itseksensä. Lopun matkaa kulkivat he melkein ääneti.

Veljesten saavuttua kotiin vuosijuhlalta tuli Hakalan Janne heidäu luokseen käymään. Häntä eivät he olleet nähneet isoon aikaan. Pari kertaa ennen olivat he kaupungissaolo-ajallaan hänen kohdanneet. Janne työskenteli laivatehtaassa ja oli liittynyt työväe-

nyhdistyksen jäseneksi joku aika sitten. Äsken oli hän kuullut Matin ja Pekankin ruvenneen yhdistyksen jäseniksi ja tänään oli hän heidät sattumalta nähnyt vuosijuhlissa. Hän tuli nyt heitä onnittelemaan työväen yhdistykseen liittymisensä johdosta sekä puhelemaan työväen nykyisistä oloista ja pyrkimyksistä.

— Miltä tuntuu työväen yhdistyksessä oleminen ja sen hommat? kysyi Janne. Varmaan olette sitä mieltä, kuten useat muutkin, että meidän työmiesten on ryhdyttävä tehokkaisiin toimiin etujemme parantamiseksi. Nuo työpalkat, nekin alkavat olla jo liian pienet. Näihin aikoihin asti on niillä joltisestikin tullut toimeen. Mutta nyt ovat vuokrat, ruoka-aineet ja polttopuut tulleet tavattoman kalliiksi entiseen verraten, ja sentähden luonnollisesti on meillä oikeus vaatia palkkojen lisäystä. Vielä enemmän rasittaa tuo työpäivän pituus, kun pitää olla työssä 11 ja 12 tuntia, vaikka ulkomailla kuuluvat työpäivät olevan 10-tuntisia, jopa paikottain ainoastaan 8 tuntia. Miksi pitää meillä olla toisin? On sitä jo kymmenessäkin tunnissa työ-aikaa.

— Kyllähän, vastasi Matti, tällä yhdistyksellä on hyvät tarkoitusperät työmiesten etujen parantamiseksi. Enkä minä ainakaan vielä ole katunut, vaik-

ka rupesin yhdistyksen jäseneksi. Mutta oli noissa tämänpäiväisissä puheissa kuitenkin jotain, joka ei minun mielestäni ollut oikein. Tarkoitan tuota puhujaa, joka kehoitti työväkeä tekemään työlakkoja, siten pakkottaakseen työnantajat korottamaan työpalkkoja ja lyhentämään työpäivän pituutta. Sellaisen menettelyn kautta en minä luule saavutettavan tarkoitusta.

— Asiasta saattaa olla eri mieliä, sanoi Janne. Useat meistä laivatehtaan miehistä ovat kuitenkin jo kauvan olleet sitä mieltä, että työlakko olisi tehokas keino vaatimuksiemme toteuttamiseksi. Tänään kuulemansa pääkaupunkilaisen puhujan esitelmästä saivat monet lisää yllykettä ja vahvistusta mielipiteilleen. Paitsi vaikutusta työpalkkojen korkeutumiseen voi työlakolla olla sekin merkitys, että sillä tavoin työväestö näyttää, että heidänkin käsissään on valtaa, että heistä riippuu yhteiskunnan menestys ja että työväestö on sellainen yhteiskunnan luokka, jota ilman kaikkein vähimmän voidaan tulla toimeen.

— Oikein puhut, Janne! huudahti Pekka. Sinä se oletkin vasta oikein tullut kokemaan ja tietämään kaikki seikat ja asian haarat ja osaat selittää niin, että varmaan saat tuon Matti nahjuksenkin kääntymään

yleisen mielipiteen mukaan. No, mitä sanot, Matti? Etkö jo myönnä, että ovat oikeassa ne, jotka puhuvat työlakoista ja muista pakotuskeinoista, häh?

— Minä en olisikaan Matti, jos niin helposti antaisin kaikkien uusien ilmapirtausten tempaista itseäni. Pysyn vieläkin sanassani, että työlakot luulen hyödyttömiksi jopa vahingollisiksi. Muutoin kyllä hyväksyn työväen yhdistyksen hommat monessa asiassa. Onhan se hyvä, että jotain tehdään eduksemme.

Puhuttiin sitte vielä työväen opetuskursseista, joita yhdistyksen toimesta oli viime talvena toimeen pantu, samoin niistä erityisiltä luentosarjoista, joita jotkut kaupungin oppineet henkilöt olivat työväestölle pitäneet ja samoin jotkut matkustavat luennonpitäjät. Opetuskurssien hyödyistä olivat he kaikki kolme yksimieliset, samoin luentokursseistakin yli malkaan. Ainoastaan siitä, että jotkut luennoitsijat olivat osoittaneet halveksimista uskontoa kohtaan ja että kristillinen siveysoppi oli melkein kokonaan syrjäytetty useimmista luennoista ja esitelmistä, siitä ei ollut Matti hyvillään, vaikka pitikin niitä muuten oivallisina. Janne ei kuitenkaan pitänyt tuota uskonnollisen puolen syrjäyttämistä mainituissa luennois-

sa vaarallisena ilmiönä. Hän vain arveli, kuten oli joltakin luennoitsijalta kuullut, että uskonto voi olla jokaisen omana sydämen asiana, sen tarvitsematta aina julkisesti kaikissa kokouksissa esiintyä. Samaa mieltä oli Pekkakin, vaikka Matti kyllä perusteellisesti väitti vastaan ja huomautti sitä vaarallista henkeä, mikä tuossa piilee ja joka lopulta voi syöstä koko kansan perikatoon.

Vielä vähän aikaa keskusteltua ja kun jo ilta oli jotenkin pitkälle kulunut, lähti Janne kotiinsa, mielessään omat vakaumuksensa. Matilla ja Pekalla kesti vielä sittekin keskustelua sen päivän asioista ja kumpikin koetti perustella ja selvittää omaa kantaansa.

V. TYÖLAKKOJA.

ERÄÄNÄ aamuna kokoontuivat laivatehtaan työmiehet yhteen joukkoon ja keskustelivat hiljaiseen jostakin tärkeästä asiasta. Pitemmän keskustelun jälkeen valittiin lähetystö, johon muun muassa Janne kuului ja tämä lähetystö lähti suorastaan tehtaan omistajan, herra Warvikon luokse. Siellä puhui Janne lähetystön puolesta, että he, työmiehet ovat jo kauvemman aikaa olleet tyytymättömiä päiväpalkkoihinsa. He sen vuoksi pyytävät, että se korotettaisiin tästä päivästä alkaen neljästä markasta viiteen markkaan päivältä ja samalla pyytävät he työajan lyhennettäväksi kymmeneksi tunniksi, sillä tähän asti on se ollut yksitoista tuntia.

Herra Warvikko mietti hetken aikaa ja lausui sitte päätöksensä:

— En voi tällä kertaa suostua pyyntöönne, niin mielelläni kuin sen muutoin tekisinkin. Kustannukset tehtaassa ja sen ulosmenot ovat suuret, raaka-aineet maksavat paljon ja ulkomailta tuotavien tarveaineiden tulli on korkea. Liikkeen ei mitenkään myönnä minun maksavan työmiehille nyt enempää.

En myös luule voivani lyhentää työpäivän pituutta 11 tuntia lyhemmäksi, sillä olen jo ilmankin sen tänä vuonna lyhentänyt yhdellä tunnilla, nimittäin 12:sta 11:sta. Vastaisuudessa, jos olosuhteet tulevat suotuisammalle kannalle ja liikkeen suurennee, saatan korottaa päiväpalkkaanne. Nyt, kuten sanoin, en sitä voi.

Lähetystö poistui ja kiiruhti tovereinsa, työmiesjoukon luo, joka koko sen ajan oli ollut joutilaana, eikä ollut ruvennut työhön, vaikka työnjohtajat olivat heitä kehoittaneetkin. Kun Janne oli puhunut, miten herra Warvikko oli vastanut, kuului yleinen tyytymättömyyden murina joukosta. Monet kiroilivat herra Warvikon kuten muidenkin tehtaan omistajain ja työnteettäjain ahneutta ja nylkemistä ja miten hän lupauksillaan ja kaikellisilla kiertelemisillä koettaa heitä houkutella ja pettää. Yleinen mielipide oli se, ettei ruveta työhön ennen, kuin hän suostuu heidän vaatimuksiinsa. Jotkut työmiehistä kuitenkin tahtovat edelleenkin pysyä työssä, sillä heitä huolestutti itsensä ja perheensä toimeentulo. Enemmistö kuitenkin pakotti uhkauksillaan kaikki taipumaan heidän tahtonsa mukaan, joten siis koko laivatehtaan

työmiehistö ilmoitti työnjohtajille lakkaavansa työsistä siksi, kunnes heidän vaatimukseensa suostutaan. Ja niin lähtivät he kaikki joukossa pois työpaikalta.

Työnjohtajatkin lähtivät pois työpaikalta huolestuneina ilmoittamaan isännälleen, että koko työväki oli tehnyt lakon.

— Ikävä asia, lausui herra Warvikko, päättään ravistellen. Mutta sille en minä mitään mahda. Lähetystölle sanoin jo, etten voi suostua heidän pyyntöön, varsinkaan tällä kerralla. Ehkä tuonempana olisin sen voinut tehdä. On kyllä totta, että olen jo ennenkin kerran luvannut heille vastaisuudessa maksavani enemmän, kun liike-oloni tulevat paremmalle kannalle. Sitä lupaustani en ole vielä voinut täyttää ja se kai myös suututtaa heitä. Suostuinhan kuitenkin viimeksi heidän pyynnöstään lyhentämään työpäivän pituutta kahdestatoista yhteentoista tuntiin. Ja siitä on pari vuotta aikaa, kun korotin päiväpalkan kolmesta neljään markkaan. Jos nyt olisivat vielä jonkun aikaa voineet tyytyä nykyiseen palkkaansa, olisin sen voinut aivan varmasti korottaa lähimmässä tulevaisuudessa. Sen kyllä myönnän, että työmiesten eläminen tulee yhä kalliimmaksi, ja on siis kohtuullis-

ta, että heidän palkkojaankin korotetaan. Mutta tulisi sentään työmiehenkin ajatella, ettei sitä työnantajaan aina ole niin kehuttavassa asemassa, että hän parhaalla tahdollaankaan voisi kaikkia vaatimuksia tyydyttää. Tosin ovat jotkut työnantajat turhan itaroi-ta maksaessaan palkkoja työmiehilleen; mutta sellaisia ei kuitenkaan ole monia, ja heidän liikkeestään puuttuukin enemmän tai vähemmän siunaus ja menestys. — Minun nyt lieenee paras seisauttaa työni jok-sikin aikaa, edes muutamaksi viikoksi, koska sattuu nyt olemaan sellainen aika, ettei työn seisauttaminen ole liikkeelle suureksi haitaksi. Sitte kun jälleen alo-tamme työn, etsimme työväkeä muualta, jos nimit-täin eivät lakon tehneet tahdo jälleen ruveta työhön entisillä ehdoilla — Asia, jonka meidän kaikkien tulisi ymmärtää ja muistaa, on se, että yhtä paljon kuin yh-teiskunnan olemassaolo on riippuvainen työväestös-tä, työntekijöistä, yhtä paljon on se myös riippuva työ-nantajista ja pääomasta ja että molemmat tukevat toi-siaan ja ovat toinen toisilleen tarpeelliset. Näihin ai-koihin asti ovat työmiehemmekin tuon ymmärtäneet, mutta nykyään näyttää joku uusi oppi levinneen hei-dän keskuuteensa, ja sen seurauksia ovat tuollaiset

julkeat protestit ja työlakot. Vaatimuksensa nousevat yhä suuremmiksi. En oikein ymmärrä, mistä tuomoinen lakon-henki on nyt näin äkkiä levinnyt tänne kaupunkimme työväestön keskuuteen.

— Se näyttää täällä olevan levinnyt tuon äsken pidetyn työväenyhdistyksen vuosijuhlan jälkeen, lausui toinen työnjohtajista. Siellä vuosijuhlassa eräs pääkaupungin työväenyhdistyksen lähettämä puhuja erittäin kehoitti ja innostutti työmiehiä valvomaan etujansa. Hän kuvasi räikeillä väreillä työnantajain muka kovaa, sydämetöntä ja tylyä menettelyä työväkeä kohtaan. Hän lopuksi antoi seukin neuvon, että työmiesten tulee pakotuskeinona, vaatimuksensa saavuttamiseksi, käyttää työlakkoja, siis olla tekemättä työtä siksi, kunnes työnantajat nöyrtyvät. Samaan suuntaan on jo usein ennen täkäläisen työväen yhdistyksen puheenjohtaja, tohtori Kampela puhunut kouksissa.

— Vai niin, vai ne sitä sellaista oppia levittävät. Ne ovat tuommoiset herrat niitä sellaisia maailmaa parantajia, jotka luulevat itsensä muita viisaammiksi, jopa viisaammiksi kuin Jumala. Heistä on muka liika vanhaa ja kulunutta kaikki nykyinen järjestys ja ole-

vat olot. He matkaan saattavat riitaa ja eripuraisuutta ihmisten kesken. Itsellään ei heillä näytä olevan mitään lepoa eikä rauhaa, niinkuin ei sellaisilla Jumalan kieltäjillä luonnollisesti voikaan olla. Luulempa, että tuo pääkaupunkilainen oli juuri sikäläisen työväenyhdistyksen puheenjohtaja, joka on tunnettu uskonnon, yhteiskunnallisen järjestyksen ja hyvien pyrintöjen halveksijana.

— Luulen varmaan, että hän oli juuri se, vastasi työnjohtaja. Hänellä kuuluu olleen suuri maine pääkaupungin työväenyhdistyksessä, vaikka tätä nykyä jo sanotaan osan hänen joukostaan luopuvan hänestä.

— Senpä sijaan hän nyt siis tahtoo täällä korvata mainettaan.

Hetken vaiti oltuaan, jatkoi herra Warvikko työnjohtajien pois lähtiessä:

— Jospa nyt kuitenkin koettaisimme suostua meidän miehillemme myöntämään tuon työpäivän lyhennyksen kymmeneksi tunniksi. Olisi parempi saada pitää entinen tottunut työväkemme, ja voimme sentähden tehdä tuon myönnytyksen mieluummin kuin ottaa heidän sijaansa uutta, tottumatonta työ-

väkeä. Muuhun suurempaan myönnytykseen en millään ehdolla voi suostua.

— Mekin puolestamme luulemme sen oikeaksi ja kohtuulliseksi, mitä herra on puhunut, lausuiivat työnjohtajat.

— Olet kai kuullut jo, että laivatehtaassa ovat miehet eilen aamulla tehneet työlakon? kysäsi Matti, kun veljekset seuraavan päivän illalla saapuivat kotiin työpaikoiltaan.

— Kyllä sen jo tiedän, vastasi Pekka. Janne kuuluu olleen siinä koko homman etunenässä. Mieleistäni oli se oikein, että miehet siellä laivatehtaassa menettelivät niin rohkeasti. Siitä saamme me muutkin rohkeutta, pakottaa samalla tavalla isäntiämme suostumaan vaatimnksiimme. Meidän työpajassa olemme myös jo vähin keskustelleet samankaltaisesta keinos-
ta. Nyt olemme saaneet enemmän yllykettä noiden toisten esimerkistä.

— Oikeinko teilläkin on mielessä tehdä lakko?

— Ihan varmasti se nyt käy siksi. Olemme jo pari kertaa pyytäneet palkan korotusta isännältämme, mutta ei ole siitä mitään tullut. Sitä paitsi olemme

suuttuneet isännällemme siitä, että hän erotti työstään pari toveriamme sentähden, että olivat pari kertaa esiintyneet alkoholin liikuttamina hänen työssään. Miehet ovat muuten kunnan työmiehiä, mutta ovat tottuneet toisinaan vähän runsaammin maistamaan. Eihän tuommoinen virhe kuitenkaan mieles-tämme ansaitsisi niin suurta rangaistusta. Me aiomme vaatia, että nuo erotetut otetaan jälleen työhön ja lisäksi, että meidän kaikkien kuukauspalkkamme korotetaan 20 prosenttia, eli siis viidennellä osalla. Muussa tapauksessa lakkaamme työstä.

— Mutta julkeatteko olla niin tunnottomat ja säälimättömät isäntäänne kohtaan, joka kuuluu olevan erittäin sävyisä ja hyvänsuopa työväkeään kohtaan. Sinä olet itsekin häntä kiitellyt hyväksi isännäksi. Ajatelkaa toki ensin, mitä oikeus ja kohtuus vaatii teiltäkin ja onko menettelynne oikea.

— Kyllä se nahka sen rasvan tarvitsee. Tiedän sinun vanhastaan, minkälainen rauhan apostoli sinä olet. Ennen sinä kärsit, vaikka kuinka suurta puutetta, ennen kun hennot vaatia itsellesi parempia tuloja ja kotsoa omaa etuani. Pysy sinä vaan entiselläsi, kuten suutari lestissään tee vaikka ilmaiseksi työ-

tä muille, mutta anna minunkin menetellä toverieni kanssa mieleemme mukaan. Itse minä vastaan teoistani.

— Vastaa vaan teoistasi; sen sinä tuletkin tekemään. Mutta vanhempana veljenä tahdon sinulle kuitenkin vielä sanoa sanottavani. Tyhmästi tekivät herrat Warvikon työmiehetkin, kun lakkoon ryhtyivät. Herra Warvikko oli työnjohtajille maininnut, että hän ei nyt erittäin lukua pidäkään liikkeestään muuttamaan aikaan, vaan antaa sen olla seisauksissa. Ja kun hän jälleen jatkaa liikettään, voi hän kyllä saada työmiehiä muualta, jos eivät entiset tahdo ruveta samoilla ehdoilla. Muutoin oli hän myös lausunut, että hän vastaisuudessa olisi vaatimattakin voinut korottaa palkkoja. Nyt hän sitä tuskin tekee vastaisuudessaakaan, ei ainakaan semmoisille työmiehille, jotka ovat hänen hyväntahtoisen, rehellisen mielensä pahoittaneet. Kyllä tulevat samaiset miehet vielä katkerasti katumaan menettelyään. Samoin käy teikäläisillekin miehille. Eivät työmiestenkään säästöt enene palkkojen suuruudesta, vaan menojen supistamisesta. Että teidän isäntänne erotti pari juopottelijaa pois työstään, oli aivan oikein tehty: sillä jos ei olisi min-

käänlaista rajoitusta eikä kuria siinäkään suhteessa, olisi siitä ties kuinka ikäviä seurauksia teille kaikille. Tottuisitte kaikki vähitellen samanlaisiksi.

Pekka jäi ajattelemaan veljensä puhetta, joka näytti häneen jonkun verran vaikuttavan. Vähän ajan perästä jän sanoi:

— Sopiihan tuota nyt ajatella; emme ole vielä lopullisesti päättäneet lakkoa tehdä. Riippuu siitä, mitä kumppanitkin siitä huomenna tuumailevat.

Seuraavana aamuna läksivät puusepän verstaan miehet tavallisuuden mukaan työpaikalleen. Kun Pekka saapui työpajaan, olivat siellä jo kumppanit jotenkin kaikki koolla ja puhelivat hiljakseen keskenään. Pekka heti kysyi, mitä he ovat ajatelleet aiotusta lakkohommasta. Toiset kaikki sanoivat olevansa yksimieliset, että nyt vielä kerran käytäisiin isännän puheilla ja pyydetäisiin häntä korottamaan kuukauspalkkaa 20 prosentilla ja antamaan erotetuille tovereille jälleen luvan tulla työhön. Jos ei tähän vaatimukseen suostuttaisi, olisi heti lakattava työstä. Ainoastaan Pekan suostumusta samaan liittoon nyt enää vain odotettiin ja tätä sentähden, että kaikki piti-

vät Pekkaa ikään kuin parempana miehenä joukossa.

Pekka, muistellen veljensä saarnaa, oli epäilevällä kannalla; olisipa hän ehkä taitanut kokonaan kieltäytyäkin, mutta työtovereista eräs iloinen veitikka, joka muutoin oli Pekan paraimpia ystäviä, tarttui häntä olkapäähän ja miehevästi lausui:

— No, mikä sinun on yhdessä yössä kääntänyt, että aiot ruveta nyt jänistämään ja vetämään takaisin ennen tehtyjä lupauksia? Älähän nyt toki! Ennen mies maansa myöpi, ennen kun sanansa syöpi. Kuule nyt, Pekka, sinä yhdyt meidän kanssamme laksoon kiltisti, muussa tapauksessa ei ole sinun enää milloinkaan hyvä pitää seuraa kanssamme.

Tämä vaikutti Pekkaan ratkaisevasti. Hän suostui sanaakaan vastaan sanomatta muiden mielipiteesen. Silloin valittiin lähetystö, jonka oli mentävä isännän luo tekemään pyynnöt työpalkan korottamisesta ja kahden erotetun toverin jälleen työhön ottamisesta. Lähetystöön valittiin kolme miestä ja niistä oli Pekka yksi. He lähtivät isäntänsä, herra Aaltosen luokse, toisten jäädessä työhuoneesen odottamaan.

Herra Aaltonen istui konttorissaan sanomalehteä lukien, kun lähetystö saapui hänen luokseen. Pekka

puhui muiden puolesta asian, minkä vuoksi olivat tulleet ja ilmoitti kaikkien vaatimukset.

— Vai on teihinkin tarttunut sama vimma, mikä laivatehtaan työmiehetkin on vallannut, vastasi herra Aaltonen. Siitä juuri luin tässä lehdessä. No niin, vaatimuksensa sitä on kaikilla, ja minä myönnän kernaasti, että työmiestenkin tulee pitää huolta edustaan ja oikeuksistaan. En kuitenkaan olisi uskonut teidän heti kohta noudattavan tuollaista esimerkkiä. Te olette kyllä jo ennenkin anoneet palkan korotusta ja minä olen lähimmässä tulevaisuudessa aikonut 10:llä prosentilla korottaa palkkaanne.

Vähän aikaa mietittyään, jatkoi herra Aaltonen:

— Tahdon nyt lisätä tuon aikomani 10 prosenttia palkkaanne. Toivon teidän siihen tyytyvän, enempää en ainakaan näinä aikoina voi korottaa. Mitä tulee voiden kahden kumppanienne erottamisten, niin se on minun ja heidän välinen asia. Älkää luulko, että olen sitä tehnyt ilkeydestä. Olisin heidät mielelläni pitänyt työssäni, he kun ovat olleet erittäin taitavia työntekijöitä; mutta kun he, varoituksista huolimatta, ovat jatkaneet juopotteluaan, josta on jo ollut haitallisia seurauksia, täydyin heidät erottaa; sillä muu-

toin olisivat he matkaan saattaneet aikaa voittain vielä suurempia ikävyyksiä meille kaikille ja myös itselleen. Olen päättänyt puolen vuoden kuluttua jälleen ottaa heidät työhöni, jos silloin vielä ovat paikkakunnalla ja ovat sen ajan käyttäytyneet kokonaan raittiisti. Muussa tapauksessa en ota milloinkaan heitä vastaan, enkä myös nyt ennemmin heitä suostu takaisin kutsumaan. Sanon vieläkin toivomukseni, että kaikki jatkaisitte työtänne ja tyytyisitte siihen, mitä nyt olen luvannut ja sanonut.

— Mutta jos emme tyydykään siihen, vaan erkanemme työstä, jos ei pyyntöömme kokonaisuudessaan suostuta, niin mistä luulee herra silloin saavansa työntekijöitä sijaan?

— Oh. Työväkeä voin saada muualta, ja jos en saisi, niin täydyn lopettaa liikkeen. Pitäisihän teidän työmiestenkin ymmärtää, että liike ei kannata, jos työpalkat ja muut kustannukset nousevat suuremmiksi tahi vaan yhtäsuuriksikin kuin tulot liikkeestä. Meidän, työnantajain ja liikkeen harjoittajain täytyy myös elää, kuten kaikkien muidenkin ihmisten. Mutta miten voimme elää, jos ei meillä ole toiminnastamme mitään voittoa? Sentähden täytyy meidän tietää,

paljonko maksamme työntekijöillemme, jotta edes joku määrä jää voitoksemme, jolla itse elämme. Sillä ehdolla voimme jatkaa liikettämme ja teillä työmiehillä on silloin myös jatkuvasti työtä ja palkkaa työstä. Jos te liiallisilla vaatimuksillanne pakotatte meidät seisauttamaan liikkeemme, on siitä juuri etupäässä teille työväelle itsellenne vahinkoa, koska siten poistatte itsellänne työnansion. Sillä jos onkin työmiehen toisinaan työlästä, varsinkin kun on suuri perhe, tulla toimeen pienellä työpalkalla, niin monta vertaa vaikeampi on hänen tulta toimeen joutilaana. Joutilaisuus sitä paitsi johdattaa ihmisen monenmoisiin vietyksiiin, paheisiin ja kiusauksiin. Minä en suinkaan tahdo puolustaa ahneita työnantajia, jotka liiaksi pienillä palkoilla kiduttavat työmiehitään. Minä puolestani tahdon maksaa työntekijöilleni tunnolliseati sen mukaan, kuin liikkeen suinkin kannattaa. Niinkuin jo sanoin, myönnän 10 prosentin korotuksen palkassanne; sillä toivon tuon voivani tehdä, joutumattani ahdinkotilaan. Muihin myönnytyksiin en nyt saatua suostua. — Herra Aaltonen oli melkein liikutettuna puhuessaan.

Pekka ja hänen toverinsa lähtivät pois ja saapui-

vat odottavien kumppaneiden luo. He kertoivat näille isännän puheet ja ehdot. Alettiin keskustelemaan ja tuumailemaan. Jotkut tahtoivat tyytyä isännän ehtoihin, mutta toiset, suurin osa, olivat sittekin sitä mieltä, että on pysyttävä entisissä vaatimuksissa ja siis lakkattava työstä, kunnes vaatimuksiin suostutaan. Olisihan se häpeäkin — niin arvelivat muutamat — miehille, taipua tuollaisten hyvityspuheiden johdosta näin pian, kun juuri vast'ikään on yritetty osoittaa rohkeutta. Tuskin kehdattaisiin enää mennä työväenyhdistyksen kokouksiinkaan — siellä muut miehet leimaisivat pelkureiksi ja jänistäjiksi. — Lopputulokseksi siis tuli, että kaikki ylityivät lakkoon. Jotkut kylä yrittivät vielä panna vastaan, mutta enemmistö väkisin pakotti uhkauksilla ja lupauksillakin kaikki taipumaan. Työnjohtajalle ilmoitettiin päätös ja kukin mies lähti kotiinsa.

VI. TYÖLAKKOJEN KESTÄESSÄ.

EDELLÄ kerrottujen lakkojen alkamisesta oli jo kulunut muutamia päiviä. Laivatehtaan työmiehistö oli suurimmaksi osaksi kuluttanut aikaansa joutilaisuudessa. Tappeluja ja muita rauhattomuuksia oli tapahtunut siellä täällä, milloin väkijuomien vaikutuksesta, milloin muustakin syystä. Niin ikään oli tapahtunut useita varkauksia, joihin mainittujen työmiesten arveltiin olevan syyllisiä. Muutamat ahkerammat ja siivommat työmiehet olivat hankkineet jotakuta väliaikaista työtä itselleen muualta ja elivät rauhallisina ja hiljaisuudessa. Samaan tapaan kuin laivatehtaan miehistö, elivät herra Aaltosen työstä erkaantuneet miehetkin, useimmat vetelehtien joutilaina ja kaikellaista rauhattomuutta matkaan saattaen, jotkut hankkien itselleen sivutöitä, mikä mistäkin. Pekkaakin vietti usein aikaansa joutilaana. Hänelle oli kertynyt jonkun verran säästöön palkoistaan, joten hänellä ei hetimiten ollut hätää toimeentulostaan. Mattin kanssa he yhdessä edelleen asuivat. Matti oli itseksensä pahoillaan työlakoista ja varsinkin Pekan osallisuudesta niihin. Kuitenkaan ei Matti nyt erittäin tah-

tonut Pekkaa suorastaan itse moittia, kun tiesi, että Kumppaneiden viettelys oli suureksi osaksi ollut vaikuttamassa häneen. Arveli vain, että Pekka kylä on huomaava seuraukset, kun vähän aikaa kuluu. Toisinaan hän puoleksi leikillään, puoleksi tosissaan Pekalta kyseli, joko pian ryhtyvät työhönsä, vai vieläkö heidän kauvankin kannattaa herrastella. Ensi päivinä Pekka ylpeänä vastaili, etteivät he aio ensinkään tyytyä isäntänsä ehtoihin, vaan pitkittävät lakkoa, kunnes heidän vaatimuksensa tyydytetään. Vähitellen kuitenkin Pekka tuli harvapuheisemmaksi ja miettiväisemmäksi, ja samoin oli kaikesti laita hänen kumppaneittensa. Kokouksia lakkolaiset pitivät keskenään silloin tällöin ja niissä keskusteltiin paljonkin, mutta aina vaan päätettiin pysyä lakossa lujina.

Puute alkoi lakon tehneitten keskuudessa käydä yhä tuntuvammaksi; varsinkin perheellisten miesten kodeissa tuli elämä päivä päivältä kurjemmaksi. Avun keräys pantiin toimeen varakkaampien lakkoilaisten keskuudessa köyhempien auttamiseksi. Tällä tavoin päästiin joku aika eteenpäin. Mutta pian huomasivat kaikki, ettei tällainen yhteinen auttavaisuuskaan voi pitkälle ulottua eikä kauvan kestää. Yh-

den ja toisen mielessä alkoikin vähitellen tuntua siltä, että parempi sentään olisi palata työhön ja pelastaa siten itsensä ja perheensä kokonaan kerjuutielle joutumasta taikka nälkäkuolemasta.

Tällä kannalla olivat asiat, kun eräänä päivänä oli kaupungin enimmän levinneessä ja muuten etevimmässä sanomalehdessä pitkänlainen pääkirjoitus tapahtuneitten työlakkojen johdosta. Kirjoitus sisälsi muun muassa seuraavaa:

»Nuo työlakot ovat nähtävästi seurauksia siitä puheesta, jonka eräs pääkaupungin työväenyhdistyksen lähettiläs tuonnoin piti täkäläisen työväenyhdistyksen vuosijuhlassa. On kyllä totta, että työnantajat ovat joskus menetelleet sopimattomasti työväkeään kohtaan, kun ovat heitä rasittaneet liikanaisen pitkillä työpäivillä, suomatta heille tarpeellista ruumiillisen levon aikaa ja antamatta heille tilaisuutta henkiseen kehitykseen. Ovatpa he myös usein ahneudessaan antaneet työmiesten kitua turhan pienillä palkoilla, eikä ole heitä liikuttanut työmiesperheiden kurja tila, eivät ole mitään tehneet heidän auttamisekseen, kun he ovat tulleet vanhoiksi tahi työhön kykenemättömiksi. Mutta tällaisia ovat sentään olleet

ainoastaan jotkut ja nekin ovat vähenemässä. Useimmat kaupunkimme liikemiehistä ovat tunnetut sääli-
väisiksi, hyväntahtoisiksi ja työmiestensä aineellista
ja henkistä parasta harrastaviksi miehiksi. Mikäli tie-
dämme, ovat työmiesten palkat olleet verrattain hyä-
at täällä. Työ-ajan pituuskaan ei ole ollut moitittava,
paitsi laivatehtaassa on se ollut pitempi kuin muu-
alla. Molemmat lakot, jotka äskettäin ovat alkaneet,
ovat siis syntyneet työmiesten ajattelemattomuuden
ja turhanpäiväisen uhittelemisen johdosta, jonka nuo
muualta tulleet kiihottajat ovat matkaan saattaneet.
Toivomme, että sovinto työnantajien ja lakkolaisten
välillä mitä pikemmin saataisiin toimeen. Mielestäm-
me voisivat asianomaiset isännätkin tehdä joitakui-
ta myönnytyksiä puoleltaan ja luullaksemme he ym-
märtävinä liikkeensä hoitajina sen tekevätkin. Huhu-
ja kyllä on jo liikkunut, että laivatehtaan omistaja,
herra Warvikko, aikoo tuottaa ulkomaalaista työvä-
keä eronneiden sijaan. Tuommoisen huhun luulem-
me kuitenkin olevan kaikkea perää vailla, emmekä
ota uskoaksemme, että herra Warvikko isänmaallise-
na miehenä ryhtyy sellaiseen keinoon niin kauvan,
kun on omassa maassamme työväkeä saatavissa. —

Kuten sanottu, ovat siis takäläiset lakkolaiset menettelleet jotenkin ajattelemattomasti. Ja toivomme sen tähden, että lakkoon ryhtyneet työmiehet rupeavat tarkemmin ajattelemaan tekoansa ja sitä tilaa, mihin heidän järjetön tekonsa heidät on syöksevä, ja luopuvat pois koko hommasta, tyytyen niihin ehtoihin ja myönnytyksiin, joihin heidän isäntänsä voivat puolestaan suostua. Toivomme työväestössämme olevan vielä siksi paljon tervettä järkeä jälellä, että ymmärtävät, että niin hyvin työnteettäjät kuin työntekijätkin tarvitsevat toisiaan, kumpikaan eivät tule toimeen toistensa avutta. Pää-omalla ei yksin mitään tehdä, eikä myös työvoimallakaan, vaan molemmat yhdessä tukevat toisiaan, ja sillä ehdolla kulkee kehitys ja edistys eteenpäin. Niin määrää jumalallinen sääntö ja niin vaatii yhteiskunnallinen järjestys. Niin pian kun näitä sääntöjä ja järjestyksiä ruvetaan muuttelemaan, kumoomaan ja polkemaan, on siitä seurauksena kaikellinen rappeutuminen: puute ja kurjuus, huonot tavat ja monenlainen sekasorto, koko yhteiskuuta rakennus menee mullin mallin, siunaus on poissa. Tahdomme siis vakavan sanan lausua lakkolaisille, että he lopettaisivat turhat hankkeensa

ja ryhtyisivät töihinsä, pelastaen siten sekä itsensä että perheensä joutumasta kokonaan perikatoon. Jos he jatkavat nykyistä menettelyään ja siten antavat esimerkkiä ja kehoitusta vielä muillekin samanlaiseen menettelyyn, tuottavat he siten kirouksellisen häviön itselleen, perheelleen, koko kansalle ja isänmaalle.»

Tämä kirjoitus veti monien työmiesten huomion puoleensa. Niinpä Matti ja Pekkakin, joille yhteisesti tuli mainittu sanomalehti, samana iltana, Matin työstä tultua ja Pekan myös saavuttua kotiin kävelyretkillään, heti kiintyivät tuohon kirjoitukseen.

— Siinä nyt näet, alkoi Maiti puhumaan, että oppineet ja ajattelevat ihmiset pitävät selvänä tuhmuu-
tena teidän menettelyänne. Tuota samaa minä jo heti ajattelin ja sanoinkin sinulle. Nyt olet kai sinä ja muut kumppanisi jo saaneet maistaa, millä tuntuu tuo jou-
tilaisuus ja siitä syntyvä puute ja kurjuus. Nyt var-
maan jo taivutte jälleen entisiin oloihinne ja opitte tyytymään kohtaloonne. Minä luin äskettäin eräästä tunnetusta hyvästä kirjateoksesta, että kunkin ihmi-
sen tulee vähitellen oppia tyytymään kohtaloonsa. Jos
tuota hyvää taitoa ei opi, vaan edelleen osoittaa tyyty-
mättömyyttä kaikessa, ei ihmisellä myöskin koskaan ole

mielestään hyvä olla. Aina hänellä on olevinaan vain puutteita. Onnellinen on vasta se ihminen, joka osaa tyytyä kohtaloonsa ja asemaansa. Hän on ottanut tunnus-sanoikseen raamatun lauseen: »Se on suuri voitto olla jumalinen ja tyytyä onneensa.» Korkeimman johto vaatii meiltä jokaiselta tuommoista nöyrää ja tyytyväistä mieltä samalla, kun se vaatii jokaiselta, halvimman työn tekijältä yhtä hyvin kuin korkeassa asemassa olevalta virkamieheltäkin uskollisuutta ja rehellisyyttä toimessaan. — Minun työkumppaneitteni joukossa myös äsken jo muutamat nostivat kysymyksen lakosta, jos ei isäntämme suostuisi tehtäviin vaatimuksiin. Me muut saimme kuitenkin tuon hengen tukahutetuksi tovereissamme. Ja ennen kun oli edes toivomustamme palkan korottamisesta ehditty isännälle esittää, tulikin jo tieto, että hän ensi kuun alusta korottaa sitä kymmenellä prosentilla. Se tuskin olisi voinut tapahtua, jos lakon uhalla olisimme sitä ruvenneet vaatimaan. Koeta nyt sinäkin vaikuttaa tovereihisi niin, että saisit heidät palautumaan järkiinsä ja rupeamaan työhön. Itse olet varmaan jo kyllästynyt tuommoiseen tyhjään toimitukseen.

Äänetönnä kuunteli Pekka Matin puheita. Hän oli

todellakin jo kyllästynyt koko puuhaan, vaikka ei hän sitä vielä oikein tahtonut veljelleen tunnustaa. Pekan työkumppanit olivat jo pitäneet muutaman kerran kokouksia, joissa Pekkakin oli ollut. Niissä oli keskusteltu, josko jälleen suostuttaisiin työhön rupeamaan. Muuten olisivat kaiketi useimmat jo suostuneetkin peräytymään, mutta se tuntui muka kovin nöyryyttävältä, peräytyä taistelussa liian aikaiseen. Se se vähän kirveli Pekankin itserakasta mieltä ja siinä syy, miksi hän ei nyt ainakaan tänä iltana vielä tahtonut Matille ilmaista peräytymishaluaan. Puhe tästä asiasta jäi sillä kertaa sikseen, sillä Mattikaan ei näin yhdellä kerralla tahtonut liiaksi puheillaan painostaa veljeään, jonka huomasi jo muutenkin olevan masentuneena.

VII. TYÖLAKKOJEN PÄÄTTYMINEN.

HERRA Warvikon laivatehtaan lakkolaisiinkin oli edellä mainittu sanomalehtikirjoitus jotain vaikuttanut, sillä pari päivää senjälkeen kokoontuivat he isäntänsä luo puhelemaan. He olivat työnjohtajilta kuulleet kaiken, mitä herra oli puhunut heidän erottuaan. He nyt vielä kysyivät häneltä, eikö hän minkäänlaisiin myönnytyksiin suostuisi.

— Saadakseni teidät, entiset tottuneet työmieheni, pitää työssäni vast'edeskin sanoi herra Warviko, olen päättänyt suostua lyhentämään työpäivänne kymmeneksi tunniksi. Mutta päiväpalkkanne en nyt voi tällä kertaa suostua korottamaan. Lähimmässä tulevaisuudessa sen voin tehdä. Toivon, että olette tyytyväiset ja jatkatte jälleen työtä. Liikkeeni on kylä ollut seisauksissa ja on se minulle tuottanut jonkun verran vahinkoa, mutta en siitä vaadi teitä mihinkään edesvastaukseen. Jos nyt peräydydytte uhkarohkeasta yntyksestänne, niin tahdon mina puolestani unhottaa kaikki ja kohdella teitä samalla tavalla kuin ennenkin.

Vielä vähän mietittyään suostuivat miehet vih-

doin kaikki lähtemään työhön. Siten oli työlakko laivastehtaassa päättynyt.

Miesten lähdettyä kutsutti herra Warvikko työnjohtajat luokseen ja ilmoitti heille, että miesten lakko oli päättynyt ja että hän oli heille sanonut lyhentävänsä työpäivän 10:ksi tunniksi, jota nyt siis oli noudatettava tästä lähin.

— Oli sentään parempi, sanoi hän, että saimme jälleen entiset työmiehemme takaisin. Eräältä taholta neuvottiin minua jo tilaamaan työväkeä ulkopuolelta oman maan rajoja. Siihen en kuitenkaan olisi ryhtynyt niin kauvan kuin suinkin omia kansalaisiamme on saatavissa. Noihin ulkomaalaisiin, jotka eivät tunne tapojamme eivätkä ole tottuneet oloihimme, ei ole ensinkään luottamista. Niitä ei suinkaan saisi vähemmällä paikalla, päin vastoin saisi maksaa heille runsaasti, eivätkä sittekään olisi taatusti tyytyväisiä. Ne voivat saattaa matkaan monenmoisia rettelöitä ja harmia. Niin valitteli eräs tuttavani, joka koetteeksi oli ottanut joukon tattariiaisia työhönsä. Sitä paitsi rakkaus isänmaatamme ja kansaamme kohtaan velvoittaa meitä suosimaan ja harrastamaan työtä tekevän kansaluokkamme parasta, pitämällä heille työ-

nansiota saatavissa semmoisilla ehdoilla, että he voivat toimeentulla, tarvitsematta puutetta kärsiä. Jos eivät he sittekään aina tarkoin ymmärrä omaa hyötyään, on syy usein puuttuvassa sivistyksessä.

— Sivistyksen puute se juuri pahin onkin, vastasi vanhempi työnjohtaja. Mutta toivottavasti oppi ja sivistys vähitellen leviää työväkemme keskuuteen. Se käy päinsä varsinaisten työväen opetuskursien kautta, joita tätä nykyä on täälläkin kaupunkimme työväenyhdistyksen hammasta pantu toimeen, samoin myös hyvän kirjallisuuden ja kelvollisten sanomalehtien kautta, joiden olisi suotava yhä enemmän leviävän työmiesten keskuudessa. Tarpeen on hyvinkin työpäivän lyhennys, jotta työmies voi omistaa enemmän aikaa henkiselle virkistykselleen.

— Sitä juuri olen ajatellut ja siinä tarkoituksessa tahdoin tuon yhden tunnin vielä lyhentää työpäivästä — kuinkahan nyt lienee lakkojutun laita Aaltosen verstaassa?

— Kuuluvat sielläkin miehet alkavan vähitellen taipua. Äskeinen sanomalehti-kirjoitus kuuluu vaikuttaneen heihin samoin kuin, luullaksemme, meidänkin miehiin.

— Hyvä on. Saamme siis toivoa lakon sielläkin päättyvän. Olemme Aaltosen kanssa puhelleet näistä asioista ja niistä myönnytyksistä, joita kumpikin olemme katsoneet voivamme tehdä. Hän on ulkomaalaisiin nähden ollut aivan samaa mieltä minun kanssani.

Työnjohtajat lähtivät pois ja menivät tavallisuuden mukaan työpaikalle, jossa miehet tekivät työtä iloisina ja virkeinä. Tuo synkkä leima ja omituinen käytös, joka heissä oli lakon aikana osoittautunut, oli nyt kokonaan poistunut. Työnjohtajat huomasivat tämän ja vanhempi heistä lausui kumppanilleen:

— Taas näemme toteutuneena vanhan väitteen »Työ tekee reippaaksi ja mielen iloiseksi.»

Seuraavana päivänä ryhtyivät puusepän lakkolaisetkin työhönsä, pidettyään ensin kokouksen, jossa muun muassa Pekka puhui ja puolusti työhön jälleen rupeamista. Kaikki menivät herra Aaltosen luo, ja siellä tehtiin sopimus. Herra Aaltonen pysyi siinä, mitä niin aikaisemmin oli luvannut. Miehet saivat siis vastedes 10 prosentin korotuksen entinen kuukauspalkkansa lisäksi. Erotetuista tovereista eivät he enää tohtineet mitään mainitakaan; mutta herra lu-

pasi heidät ottaa työhön pikemminkin kuin kuuden kuukauden kuluttua, jos osottautuisivat juoppoudesta lakanneensa.

VIII. UUSIA YLLYTYKSIÄ. MAAS- TA MUUTTO.

EDELLÄ mainittujen lakkojen päätyttyä oli elämä työväestön keskuudessa jokseenkin rauhallista muuttaman ajan. Työväenyhdistys jatkoi virkeästi toimintaansa. Matti ja Pekkakin kuuluivat edelleen siihen. He kävivät myös ahkeraan luentokursseissa, joita yhdistyksen toimesta pidettiin kolmena iltana viikossa. Opinhalu olikin työväestössä erittäin suuri, ja sitä myöten kuin tämä lisääntyi, tuntui kapakassa ja aniskelussa käynti vähentyvän. Muutamia kyllä vielä oli, jotka eivät muusta lukua pitäneet kuin juomapaikoista.

Tätä rauhallista ja tyyntä aikaa ei kuitenkaan kauan kestänyt. Tyytymättömyyden oireita ilmestyi taas vähitellen. Yllyttäjiä esiintyi siellä täällä ja ne vaativat entisten olojen muuttamista, entisten yhteiskunnallisten muodostuksien perinpohjaista korjaamista ja uudistamista. Saadakseen nuo uudistushankkeensa toteutumaan, olivat yllyttäjät jo pitemmän ajan uneksineet työväen puolueen perustamista, jo-

ka muka köyhän kansan tilan parantamisen muodossa, rakkauden ja veljellisyyden nimessä toteuttaisi hankkeensa. Näistä uudistajista oli varsinkin tunnettu eräs pääkaupunkilainen, entinen sanomalehden toimittaja nimeltään Luopio. Tämä herra oli paljon jo ennen puuhannut työväestön asioissa. Hänen mielestään oli koko yhteiskunnallinen järjestys maassa vallan vanhanaikainen ja rappeutunut ja siis kaipaava mitä pikaisempaa uudistusta. Ja tuo uudistus on aloitettava työväestön puolelta. Työmiesten itsensä on katkottava ne kahleet, joilla heitä pääoma ja ylimysvalta tähän asti ovat pitäneet kytkettynä. Tätä oppiaan herra Luopio kävi saarnailemassa kaikille työväenyhdistyksille kautta maan. Sen ohessa piti hän jonkunlaisia uskonnollisia esitelmiä, joissa tahtoi mestaroita raamatun oppia ja halventaa sen jumalallista arvoa. Hän saapui myös täkäläisen kaupungin työväenyhdistyksen luo, pitäen useita esitelmiä, joista varsinkin eräs esitelmä, jossa hän kerrassaan tahtoi järkähyttää uskonnon perusteita, saavutti suurta huomiota. Sen esitelmänsä johdosta hän oikein ajattelevien puolelta saikin osakseen ankaraa paheksumista. — Työväen puolueen perustamis-intoa hän

koetti mikäli mahdollista liehtoa työväenyhdistyksen jäseniin.

Jonkun ajan kuluttua pidettiin suuri kokous, johon kutsuttiin ja saapuikin työväkeä lähellä ja kaukaa. Useat työväenyhdistykset lähettivät siihen edustajansa. Kokouksessa keskusteltiin ja pohdittiin monen muun kysymyksen ohessa kysymystä työväen puolueen perustamisesta. Räikeitä puheita siinä pidettiin ja ohjelma laadittiin uutta puoluetta varten. Jotkut mallillisemmat ja järkevämmät kokouksen jäsenet pitivät pelkkänä tyhmyytenä oman työväen puolueen perustamisen; sillä siten vain tulisi työväki ja siis sen yhteistoimintakin jakautumaan kahtia, ja tuollainen jakautuminen vain heikontaisi koko työväestön pyrintöjä. Mutta puoluemiehet myös pitivät lujasti puoltaan eivätkä säästäneet sanojaan noita vastustajiaan kohtaan. Puolue perustettiin lukuisista vastuksista huolimatta. Ohjelma hyväksyttiin puoluetta varten; siihen tuli monta oivallista kohtaa, joiden toteuttaminen kyllä oli mahdollista ja kaikkien mielestä toivottava, kuten äänioikeuden laajentaminen ja tasoittaminen, naisen aseman kohottaminen kaikissa olosuhteissa miesten tasalle y. m. Mutta oli kohtia, joi-

den toteuttaminen jo heti jokaiselle ajattelevalle näytti mahdottomalta ja jotka olisivat varmaankin tuottaneet suurta sekamelskaa olevissa oloissa.

Saattoi siis hyvin arvata, ettei vasta perustettu työväen puolue tulisi olemaan pitkä-ikäinen. Ja niin kävikin. Sanomalehdet melkein järjestään lausuiivat kuolemantuomionsa sellaiselle yritykselle. Omituilla kyllä, menetti herra Luopio pian luottamuksensa tässä uudessa puolueessa. Se tapahtui nähtävästi hänen liian hurjan ja levottoman luonteensa ja muutamissa kohden peräti omituisien mielipiteittensä tähden. Tosin muut puuhan alkuun panijat ja niiden etupäässä ennen mainittu tohtori Kampela koettivat mikäli mahdollista pönkittää uutta yritystä. Yhtä kaikki yksi ja toinen puolueesen liittyneistä siitä erkanivat, ja tuskin oli kolmea kuukautta kulunut sen perustamisesta, kun koko puolueesta ei enää hiiskuttu sanaakaan yleisön kesken. Tosin ei niin pian julkisesti eikä virallisesti tahdottu myöntää sen vielä kokonaan hajonneen, mutta sen olemassa olostakaan ei kuitenkaan enää lopulta muut tienneet kuin ne muutamat harvat, jotka sitä olivat innokkaimmin kannattaneet. Ja heidänkin täytyi itse asiassa myöntää sen rauhallises-

ti nukkuneen lyhyen elinaikansa jälkeen. Koko yritys oli siis surkeasti mennyt myttyyn suureksi harmiksi ja nolaukseksi homman alkuunpanijoille.

Tyytymättömyys ei siitä loppunut, vaan karttui se toisissa entistä suuremmaksi, joten useiden mielestä ei enää kaupungissa eikä koko Suomenmaassa ollut hyvä olla. Ja tämänkin saivat aikaan nuo yllyttäjät, varsinkin Luopio etupäässä. He kun huomasivat, että heidän yrityksensä ei menestynyt ja että muutoinkin työväestön enemmistön luottamus heihin rupesi vähenemään, alkoivat kuvailemaan oloja Ameriikassa ja Austraaliassa hyvin mukaviksi ja sopiviksi ja että maata niissä annetaan ilmaiseksi ja se on hyvin tuotettavaa viljeltäessä. Useihin työmiehiin vaikuttivat heidän puheensa ja kirjoituksensa erittäin viettelevästi.

Tähän oli yhtenä vaikuttavana syynä myös se, että samoina aikoina valtiolliset olot näyttivät hyvin synkiltä. Saapui ikäviä sanomia toinen toisensa perästä. Levottomuus oli yleinen. Pelättiin tulevaisuudessa mitä pahinta. Pelkoa synnytti varsinkin se, että entiset kansan oikeudet ja etuudet, joita se oli tottunut pyhinä pitämään ja niihin luottamaan, sanottiin muutettavan toiseen muotoon, vieraan mallin mukaan ja

että oma kansallisuus, oma kieli ja kaikki mikä kalliinta on, olisi poljettava ja hävitettävä. Se oli noita myrskyn hetkiä ja rajuilman kohtauksia, jotka toisinaan selvän poutapäivän jälkeen ilmestyvät, mutta joiden ohimentyä aurinko taas paistaa sitä herttaimemmin ja luonto näyttää entistä virkistyneemmältä.

Tämä, kuten sanottu, myös antoi monelle yllykettä miettimään maasta pois muuttoa. Ajattelevammat ja isänmaataan rakastavat kansalaiset kyllä koettivat kehoituksillaan ehkäistä muuttointoa ja rohkaista noita pelkureita, jotka kovien aikojen kohdatessaan ovat valmiit jättämään syntymämaansa ja kansansa, jotka juuri silloin jos koskaan tarvitsisivat heidän kaikkien työvoimaansa ja kykyänsä. Toiset pysyivät sittekin mielipiteissään ja hankkivat lähtöä, useimmat Amerikkaan, johon jo oli paljon miehiä ja kokonaisia perheitä edellisinäkin vuosina siirtynyt; muuttamat katsoivat paremmaksi pyrkiä Austraaliaan.

Myös Pekkaan ja Janne Hakalaan oli tarttunut tämä uusi maasta muuton oppi. Puoluekiihkosta työväessä oli Matti saanut Pekan pysymään jonkun verran erillään, joten Pekka ei ensinkään tullut kuulumaan uuteen työväenpuolueeseen, vaikka häntä-

kin alussa se miellytti. Janne oli ensimmältä siihen kuulunut, mutta, kuten moni muukin, eronnut siitä pian, huomattuaan, että koko puolue menetti vähitellen kaiken vaikutusvoimansa ja merkityksensä, mikä ei kohta alussakaan kovin suuri ollut. Heitä molempia, niin Jannea kuin Pekkaakin, halutti nyt kuitenkin päästä näkemään maailmaa oikein lavealta. Ja he uskoivat todeksi, mitä herra Luopio ja hänen hengenheimolaisensa puhuivat onnellisista oloista noissa luvatuissa maissa. Pekan tarkoituksena ei tosin ollut ijäksi jättää syntymämaatansa, vaan aikoi hän muuttaman vuosikymmenen kuluttua, varsinkin jos olot omassa maassa olisivat jälleen parantuneet, palata takaisin, kun olisi koonnut itselleen pääomaa, jolla huoletta eläisi vanhoilla päivillään.

Matti tietysti oli vastaan tätä kuten muitakin Pekan päähänpistoja.

Eräänä sunnuntai-iltapäivänä, jolloin Janne oli Matin ja Pekan luona käymässä, otettiin heidän kolmen kesken puheeksi maasta muutto. Tiedettiin, että herra Luopio, joka oli erittäin suuttunut siitä, että hän oli kadottanut suosionsa uudessa työväenpuolueessa, oli jo vähän ennen sen hajoamista ruvennut

puuhaamaan kaikkialla maassa jonkunlaista liittoyhdistystä niistä työmiehistä, jotka olisivat halukkaat lähtemään pois maasta. Tämä liittokunta eli yhtiö olisi sitte hänen seurassaan ja johdollaan lähtevä hakemaan itselleen sopivaa paikkaa Austraaliassa. Janne ja Pekka tiesivät, että joitakuita oli jo lupautunut lähtemään mukaan.

— Niin, kyllä se nyt semmoiseksi kääntyy, että mekin sinne lähdemme, Janne ja minä, lausui Pekka päättäväisesti. Ei sitä voi tietää, mitä vielä tulee tapahtumaan täällä omassa maassa, jossa olot alkavat käydy niin kireiksi ja kummallisiksi ja sitä paitsi katoavuodetkin näyttävät rupeavan ahdistamaan maata. Pohjois-Suomessa kuuluu halla jotenkin ankarasti tuhonneen tämän vuoden tuloja, ja kyliä eläminen kohta tiukalle ottaa täällä etelä-Suomessakin.

— Oma maa mansikka, muu maa mustikka, lausui Matti päättään ravistaen. Tässä maassa ovat ennen isämme eläneet ja taistelleet puutteiden kanssa, jommoisista ei nykyisellä polvella ole aavistustakaan. Mehän olemme eläneet verrattain paljoa paremmissa oloissa kuin isämme, eikä meidän maatamme voi tuskin milloinkaan enää kohdata sellaiset nälänhä-

dät kuin muinoin. Nyt ovat olot, maanviljelys ja muut toimet jo niin paljon edistyneet, että katovuoden vaikutukset eivät enää koske läheskään niin kauhean tuntuvasti kuin muinoin. Mekö jättäisimme maamme, jonka isämme ovat eteemme raivanneet ja josta meidän on nyt helpompi saada toimeentulomme kuin heidän. Synkkiä hetkiä on valtiollisella alalla ollut ennenkin. Vaikka nytkin on sellainen aika olemassa, toivomme, että pian taas, tämän ohimentyä, onnen aurinko paistaa meille kahta kirkkaammasti. Huonosti tekee se mies, joka hädän ja ahdistuksen aikana jättää syntymämaansa ja etsii turvaa muualla maailmassa. Nuo yllyttäjät ovat semmoisia miehiä, jotka ovat hyljänneet isänmaansa ja kansansa, ja tämä hylkääminen johtuu taas siitä, että he ensin ovat hyljänneet Jumalan. Heillä ei ole rauhaa enempää kuin Kainilla veljensä murhan jälkeen. — Mieti, veljeni, ja miettikää te molemmat vielä kahdesti, ennen kun lähдете noiden seurassa.

— Se on saman tekevä, missä sitä ihminen elää, kunhan vain toimeen tulee, tuumi Janne. Ainahan täytyy ihmisen hakea itselleen, mitä parasta on saatavissa. Onhan luvallista koettaa onneansa ja hakea

sitä siellä, missä luulee löytävänsä

— Enhän minä sentättä isänmaani ja kansani hylkääjää ole, jos lähdenkin muutamiksi vuosiksi onneani koettamaan, selitti Pekka. Onhan sitä lupa koettaa, kuten Janne sanoi. Ei ole minun tarkoitukseni jättää ainaiseksi isänmaatani eikä sitä unhottaa. Varsinkin, jos olosuhteet täällä kotimaassa jonkun ajan kuluttua ovat suotuisammalla kannalla, tulen silloin takaisin, kun olen ensin koonnut itselleni riittävän säästön vanhuuteni päivien varaksi.

— Enhän minä tahdo ijäksi sinua estellä, päätti Matti lopuksi. Mene kun haluat, mutta minä ainakin pysyn kotimaassani. Saattaa olla sopivaa ja terveellistä sinulle ja teille molemmillekin, saada kokea oikein pitkältä ja leveältä, mitä maailma on. Ehkäpä kerran osaatte oikealta kannalta arvostella isänmaatanne ja kansaanne. Luulen, että siellä vieraissa maissa vasta täydellisesti opitte käsittämään, mitä se on, olla vailla omaa kotia, isänmaata ja kansaa, joka teitä ymmärtää ja tuntee.

Keskustelu päättyi miesten kesken ja Janne lähti kotiinsa. Matti ei huolinnut sen enempää estellä Pekkaa, joka yhä oli menon touhussa samoin kuin Janne-

kin.

Noin pari viikkoa edellä kerrotun keskustelun jälkeen oli muuttopuuha jo niin pitkälle kehittynyt, että Pekan ja Jannen ja muutamien muidenkin saman kaupungin työväestöön kuuluvista miehistä oli oltava valmiina lähtöön. Herra Luopio oli jo edeltäpäin lähtenyt Lontoosen, ryhtyäkseen perustamansa liiton jäsenten puolesta välitystoimiin Englannin siirtomaa-hallituksen kanssa, liittolaisten suorastaan määräpaikkaansa Austraaliaan pääsemiseksi. Eräänä aamuna oli jo laiva rannassa juuri lähtemäisillään, kun Pekka ja Janne toverien saattamina saapuivat laivarantaan. Mainitussa laivassa oli heidän matkustettava Lontoosen, ryhtyäkseen siellä herra Luopion kanssa. Useita kokonaisia työmies-perheitä lähti samalla kertaa matkaan, toiset Amerikkaan toimet Austraaliaan.

Viimeiset jäähyväiset otettiin. Vakavana pudisti Matti veljensä kättä, toivottaen hänelle useampaan kertaan onnea matkalle. Totiselta näytti Pekka erotessaan veljestään ja syntymämaastaan. Matti ei ollut vielä milloinkaan nähnyt Pekkaa niin totisena ja ajat-

televana kuin nyt. Näyttipä silmäkulmassakin olevan jotain kirkasta.

Laiva lähti rannasta ja poistui vähitellen kauvemaksi. Kauvan seisoj Matti muiden työmiesten muassa laivasillalla katsellen laivan lähtöä. Kun hän vihdoin kääntyi pois menemään, saneli hän itsekseen:

— Annas nähdä, miksi kissa sen nahan repii.

IX. MATTI PALAJAA KOTIPITÄJÄÄN- SÄ.

LÄHES viisi vuotta oli kulunut siitä, kun Matti ja Pekka kotoaan lähtivät kaupunkiin. Nyt olivat Pekka ja Janne Hakala lähteneet syntymämaastaan muualle onnea hakemaan. Rahoja lienee Jannella ollut sen verran, että saattoi tuon matkan tehdä. Pekankaan säästökassa ei kovin suuri ollut. Viime aikoina oli hän kyllä ollut jotenkin säästäväinen. Saattoi hänkin siis sentään suoriutua matkassaan ja tulla ensi alun toimeen vieraana maassa, kunnes ehtisi löytää sopivan ja tuottavan työalan. Muutoin toivoivat he, luottaen siihen, mitä herra Luopio oli luvannut puuhata, Englannin siirtomaa-hallituksen myöntävän vapaan matkan Lontoosta Austraaliaan.

Matti oli ollut hyvin säästäväinen ja kun hän ansaitsi verrattain korkeita palkkoja, oli hän noiden viiden vuoden ajalla saanut säästymään alun toista tuhatta markkaa. Enimmäkseen oli hän ollut muurarina, mutta toisinaan, kun oli väliaika siitä työstä, oli hän ollut kivimiehenäkin. Hän olisi kaikesti vielä jat-

kanut oloaan kaupungissa samoissa toimissa, mutta hän, vakava ja hiljaisuutta rakastava kun oli, oli jo kyllästynyt kaupungin rauhattomaan elämään. Sitä paitsi hän oli jo kylliksi tullut tuntemaan nuo uudet opit ja liikkeet, joiden vaikutusten alaiseksi kaupungin työväestö helposti joutuu ja jotka eivät aina ole parasta laatua. Hän piti sen vuoksi parempana siirtä jälleen rauhalliseen maalais-elämään kotiseudulle, hankkia, jos mahdollista, pienen maatilan, josta viljellen saisi viettää tyyntä ja rauhallista elämää. Hän oli kuullut, että hallituksen toimesta oli perustettu erityinen rahasto, josta tilattomat ja vähävaraiset saavat lainoja edullisilla ehdoilla, kun tahtovat itselleen hankkia oman maapalstan. Sitä päätti hänkin käyttää hyväkseen, jos tarve vaatisi.

Sanomalehdessä näki Matti ilmoituksen, jossa erään maanviljelyskouluun, joka oli lähellä hänen kotiseutuaan, sanottiin otettavan oppilaita tulevan Marraskuun alusta. Kurssin mainittiin olevan yksivuotisen, oppilasmaksun vähäisen ja ylöspito saatavana oppilaitoksessa. Etusija luvattiin kansakoulun läpikäyneille. Matti ajatteli, että hänen, voidakseen oikein hoitaa palstatilaansa, on paras käydä maanvil-

jelyskoulua. Hänelle kyllä oli maanviljelys ja maanmiehen tehtävät tuttua vanhassa muodossaan, sillä olihan hän kotonaan siihen tottunut. Kuitenkin ymmärsi hän edulliseksi itselleen, että hän saisi nähdä ja oppia uudenaikaista käytännöllistä ja parannettua, mallikelpoista maanviljelystä. Hän siis päätti hakea oppilaaksi mainittuun maanviljelyskouluun. Kansa-koulun päästötodistus hänellä oli ja kotipitäjänsä lautakunnan esimieheltä hankki hän todistuksen, että hän ennen oli ollut maanmiehen toimissa kotonaan. Määrätyn ajan kuluessa lähetti hän hakupaperinsa maanviljelyskoulun johtajalle. Jonkun ajan perästä sai hän johtajalta ilmoituksen, että hänet oli valittu oppilaaksi, joten hänen siis tuli saapua oppilaitokseen määrättynä aikana.

Noin pari viikkoa ennen koulun alkamista ilmoitti Matti isännälleen, että hän eroaa työstään, lähteäkseen kotiseudulleen. Mieluisasti olisi Matti pidetty työssä eteenkin päin; mutta, kun hän oli tehnyt päätöksensä lähteä, ei siinä enää mikään auttanut. Hän sanoi hyvästit isännälleen, työnjohtajille ja kumppaneilleen, maksoi lopun vuokraa asunnostaan ja suoriutui lähtöön.

Kotiinsa oli hän ilmoittanut edeltäpäin tulonsa. Kun hän saapui kotinsa läheiselle rantatie-asemalle, oli siellä Antti veljensä häntä vastassa. Antti oli jo tullut täydeksi mieheksi. Hänen oli annettu käydä läpi kansakoulukin ja rippikoulunsa oli hän myös jo suorittanut. Antilla oli yhtä ja toista kertomista kotiololoista, kun he yhdessä kärryillä istuen ajoivat kotia kohden. Kotiin päästyään kertoi Matti laajalta kaupungin oloista, työmiesten elämästä ja pyrinnoista siellä ja varsinkin Pekan matkalle lähdöstä ja hänen tarkoituksistaan. Uteliaina kotiväki kuuntelivat Matin kertomuksia. Kaikki olivat mielissään hauen kotiin tulostaan. Pekasta olivat isä ja äiti vähän huolissaan, kun hän oli niin kauvaksi tuntemattomiin maihin lähtenyt.

— Olisi se parempi tainnut olla Pekallekin, saneli Kytölän Jaakko, jos hän olisi kanssasi kotipuoleen tullut, kuin että lähti tuonne teille tietämättömille perhosia takaa ajelemaan. Mikä kummallinen ja rauhaton luonne on tosiaankin sillä pojalla.

— Levoton hän on luonnostaan, sanoi Matti, ja helposti taivutettava kaikellani uusiin aj outoihin pyrintöihin. Hän ei aina osaa tarpeeksi ajatella ja punnita

asioita. Luulen, että hänen ajatus- ja arvostelukykynsä olisi enemmän kehittynyt vakavampaan suuntaan, jos hän olisi saanut kouluopetusta aikanaan.

— Sitähän olen katunut, kun en antanut hänenkin käydä kansakoulua, kuten sinun ja Antin. Näkyy se Antistakin, että koulu on paljon häntä kehittänyt. Luulen hänen ymmärtävän hoitaa asiansa maailmassa. Olisi Pekkakin, käytyään kansakoulun, taitanut olla toisenlainen — vaikka ei sitä tiedä . . . Eihän ne koulutkaan kaikista kalua saa.

— Luulen, että Pekka, kun hän tulee ijäkkäämmäksi, myös kehittyy lopullisesti hyvään suuntaan, lohdutteli Matti isäänsä. Saattaa hänellä olla menestystä retkellensä, ehkä saamme hänet joskus vielä nähdä täällä kotiseudulla kunnollisena miehenä. Hänen tarkoituksensa ei ollut lähteissään ijäksi jättää syntymämaataan ja omaisiaan.

— No, onhan toivossa hyvä elää, tuumi Jaakko.

Pian tuli Marraskuun ensimmäinen päivä ja Matti meni maanviljelyskouluun. Se oli ainoastaan puri penikulmaa hänen kotoaan. Sinne Antti häntä kyyditsi. Antti ilmaisi myös halunsa olevan joskus saada käydä maanviljelyskoulua. Veljet päättivät, että hän kävisi

sitte, kun Matti ensin oli suorittanut kurssinsa. Toivottiin vanhempain myöntävän sen Antille, joka sitte isäm ja äidin vanhoiksi ja voimattomiksi tultua ottaisi kotitorpan haltuunsa ja ehkäpä sen ostaisi omaksi palstatilakseen, jos kaupoissa isännän kanssa sovitaisiin.

Tästä asiasta puhuttiin sitte välistä isän ja äidin kanssakin, kun Matti silloin tällöin pistäysi opistosta kotona käymässä.

X. SIIRTOLAISELÄMÄ AUSTRALIASSA.

KUN Pekka ja hänen toverinsa saapuivat Lontoon, hämmästytti heitä ensi aluksi tämän kaupungin suunnaton suuruus ja se ihmispaljous, mikä vilisi sen kaduilla ikään kuin äärettömän suuressa muura-haispesässä. Herra Luopio, joka siellä oli jo odotellut maalaisiaan, oli heitä vastaan ottamassa ja johdatti heidät kortteereihin kaupungissa löytyvien muutamien suomalaisten luo. — Englannin siirtomaa-hallitus myönsi, niinkuin oli toivottukin, vapaan matkan siirtolaisille. Muutaman päivän kuluttua sitte lähdettiin Lontoosta valtameren selkiä kyntämään kohden Austraaliaa. Seurueesen kuului paitsi herran Luopiota parikymmentä nainutta työmiestä, joiden vaimot ja lapset myös seurasivat mukana. Ainoastaan Janne ja Pekka olivat yksinäisinä miehinä. — Monta päivää kestäneen myrskyisen merimatkan jälkeen saavuttiin Austraaliaan. Siellä heidän piti Englannin siirtomaa-hallitukselta saada maapalsta itselleen määrätyillä ehdoilla. Herra Luopion tarkoi-

tuksena oli perustaa oma siirtokunta erääsen osaan Austraalian mantereen itäisessä osassa, muutamia penikulia meren rannasta sisämaahan päin. Sinne hän toivoi kotimaastaan yhä useampia kansalaisiaan siirtyvän. Maata oli mainittu hallitus luvannutkin antaa runsaasti, ja muutamia vuosia oli siirtolaisten määrä saada kokonaan vapaus veroist. Vasta myöhemmin, kun maa jo olisi viljely-kunnossa ja siirtolaiset oikein ehtineet sijoittua maahan, oli maksettava vähäinen vero. Luopio aikoi itse toimia johtavana henkilönä siirtolaisen keskuudessa, valvoa heidän ansioitaan ja neuvoa heitä kaikissa yhteiskunnallisissa järjestysasioissa sekä pitää huolta heidän opetuksestansa, kunnes siirtokunta tulisi niin suureksi, että se voisi hoitaa yhteiskunnalliset y. m. asiansa ynnä valita johtajansa ja virkailijansa.

Näin piti siis perustettaman uusi isänmaa. Maata saatiinkin runsaasti ja luvatuilla ehdoilla. Näytti siis alussa toteutuvan kaikki, mitä oli suunniteltukin. Asuntoja ruvettiin hankkimaan, maata, raivaamaan sen mukaan kuin voimat riittivät. Ensi aikoina täydyttiin luonnollisesti hankkia ruoka-aineet ynnä muut tarpeet pitkien matkojen päästä, englantilaisten hal-

lussa olevilta liikepaikoilta ja heidän omistamistaan tehtaista, joiden kanssa siis tultiin olemaan yhteydessä ja vuorovaikutuksessa. Niissä olivat hinnat tavattoman kalliit, joten monen työmiehen täytyi väliin keskeyttää oman asuntonsa rakentamisen ja samoin uutisviljelyksen raivaamisen ja antautua tehtaiden töihin rahaa ansaitakseen. Maa ei ollutkaan niin hyvää, kuin oli luultu; se oli laihaa, soraperäistä ja vaatei paljon raatamista, mttokkaamista ja höystämistä, ennenkun voi toivoa siitä edes tyydyttävää satoa. Ilmanala oli myös perin vastuksellinen pohjoismaalaiselle. Vaarallisia tauteja ilmestyi usein sekä ihmisiin että eläimiin. Toisina aikoina pitkälinen kuivuus ja kuumuus, toisinaan taas kauvan kestävät saateet ja kolkot, kylmät tuulet olivat suureksi haitaksi viljan kasvulle ja sen korjuulle. Ja tämä säiden epävakavuus ja säännöttömyys myös olivat tautien synnyttäjinä. Elämä uudessa siirtolassa oli siis kaikkea muuta vaan ei hauskaa jo toimeentuloonkin nähden. Sitä paitsi saivat he henkisessä suhteessa elää melkein kuin yksinään, erillään muusta maailmasta. Ympärillä asui vieraita, tuntemattomia kansanheimoja, joista useimmat olivat varsinaisia raakalaisia ja vil-

lejä. Vieraita olivat tietysti ne englantilaisetkin, jotka myös siirtolaisina olivat sinne muuttaneet. Heidän kielensä ja tapansa olivat outoja meikäläisille. Ainoana jonkunmoisena turvana olivat maan englantilaiset viranomaiset ja järjestyksenpitäjät. Mutta nämäkin tietysti enemmän ymmärsivät omia kansalaisiaan ja enemmän huolehtivat heistä kuin muukalaisista.

Seurauksena tästä kaikesta oli, että yksi ja toinen jo alussa epäili menestymistään uudessa siirtolassa ja katui, että oli jättänyt kotimaansa. Toiset kuitenkin ja varsinkin Luopio etupäässä koettivat rohkaista epäileviä ja kehoittivat heitä kärsivällisyyteen. Jonkun ajan kuluttua olisivat vaivat runsaasti palkitut. Liikkui huhuja, että aivan sillä paikkakunnalla olisi maassa runsaasti kultasuonia, joita ruvettaisiin etsimään, kun ensin muuten elämä saadaan hyvään alkuun.

Niin yrittivät siirtolaiset elää, tehden vuosikausia kovaa työtä ja kärsien sanomattomia vastuksia. Joitakuita siirtolaisia saapui aina lisää kotimaasta. Ne olivat sellaisia, jotka samalla tavalla olivat kyllästyneet kotimaan oloihin ja tapoihin ja luulivat täällä uudes-

sa paikassa hyvin menestyvänsä; sillä, paha kyllä, eivät ennen tulleet olleet mitään tarkkoja tietoja olostaan ja toimeentulostaan lähettäneet kotimaahansa. Kaikki saivat kokea samoja vastuksia. Kullan löydöstä ei tullut mitään, vaikka siitä puhuttiin ja sitä etsittiin — Tunnetulla suomalaisen sitkeydellä sitä kuitenkin elettiin ja koetettiin tyytyä kohtaloon. Siihen olikin pakko; sillä jos olisi tahtonut palata kotimaahansa, ei ollut useallakaan niin paljoa säästössä, että olisi voinut lähteä matkalle, ja työn saanti englantilaisissa tehtaissa oli tullut yhä vaikeammaksi.

Pekka ja Janne olivat ensin jonkun ajan työskennelleet tehtaissa edellämaituilla liikepaikoilla. Mutta sitte alkoivat he yhdessä rakentamaan asuntoansa ja raivaamaan viljelysmaita yhteisvoimin siitäkin syystä, että olivat yksinäisiä miehiä ja että siis yhdessä paremmin voisivat työskennellä ja toimeentulla. Vast'edes oli kumpaisellakin aikomuksensa naida ja perustaa oma erityinen koti. Silloin jakaisivat viljelemänsä maat keskenään, Janne saisi pitää omanaan tuon yhteisen asunnon ja hän auttaisi Pekkaa oman asuntonsa rakentamisessa. — Mainita tuskin tarvitsee, että hämärät olivat heidänkin tulevaisuutensa

toiveet. Heidän oli muun muassa vaikea kahden toimeentulla taloutensa toimissa, jonka tanden he tarvitsivat palvelusväkeä, jota taasen oli vaikea saada. Kovilla ponnistuksilla koettivat he päästä alkuun; sillä eivät olisi mielellään aivan piakkoin tahtoneet kotomaahansa palata. Olisihan se häpeällistä, jospa se muutoin olisi voinutkin olla mahdollista. — Aikaa voittaen huomasivat he elämänsä täällä Austraaliasa ei tulevan paremmaksi, jonka tähden täytyi ruveta miettimään muualle muuttoa. Jannen mielessä kyti Ameriikka. Sinnehän oli moni suomalainen jo muuttanut ja ne siellä kuuluivat voivan tavallisen hyvin. Pekka taas rupesi enemmän ja useimmin muistamaan omaa maatansa, sillä hän arveli, ettei elämä saata sen kehuttavampaa olla Ameriikassakaan. Hän muisteli nyt vasta elävämmin kuin ennen, miten herttaista oli olla ja liikkua omassa tunnetussa maassa, jossa kaikki ihmiset ovat kuin sukulaisia verrattuina noihin muukalaisiin, joiden kieli ja tavat ovat outoja. Huokaus nousi Pekan rinnasta muistellessaan kaikkea tätä ja muistellessaan omaa kotiansa; omaisiansa ja mennyttä lapsuutensa aikaa, jolloin oli kotinsa pihalla tepastellut.

XI. MATTI JA ANTTI OMAN KOTIN- SA OMISTAJINA.

KÄYTYÄÄN maanviljelyskoulun, oleskeli Matti muutamana ajan kotonansa. Hän oli kehoitellut vanhempiaan laskemaan Antinkin maanviljelyskouluun. Siihen olivatkin he suostuneet, ja Antti pääsi kouluun, johon hänessä oli halu herännyt jo Matin sinne mennessä. Matti sillä aikaa nyt hoiteli ja auttoi isänsä maanviljelystoimia, saattaen siten Kytölän torpan maat täydelliseen uudenaikaiseen viljelysjärjestykseen.

Samalla Matti tiedusteli itselleen sopivaa maapalstaa. Häntä kehoitettiin hankkimaan itselleen varsinasta taloa, jommoisen voisi saada velaksikin; mutta häntä ei miellyttänyt antautua suuren velkataakan alle. Naapurikylässä erään suuremman talon omistaja ilmoitti myyvänsä talostaan erityisen ulkopalstan, jossa viljelykseen kelpaavaa maata oli noin 30 hehtaaria ja metsää jotenkin yhtä suuri ala. Matti meni tekemään kauppvoja omistajan kanssa. Tämä suostui myymään palstan neljän tuhannen markan hinnas-

ta. Matti suostui maksamaan vaatitun summan. Vaan tuon hinnan maksamiseksi täytyi hänen hankkia lainaksi rahoja, sillä ne rahat, mitkä hänellä itsellään olivat säästössä, tarvitsi hän huoneiden ja irtaimiston hankkimiseksi. Hän haki ja sai valtion tilattomia ja vähävaraisia varten perustamasta rahastosta tuon neljä tuhatta markkaa kuoletuslainana, jonka sai ensimmäiset kolme vuotta pitää koroitta ja sitte oli ruvettava maksamaan vuosittain neljä prosenttia alkuperäisestä pääomasta ynnä jäännöksestä korkoa kolmen prosentin mukaan, joten velka kahdenkymmenenviiden vuoden kuluessa, noita kolmea vuotta lukuun ottamatta, tuli loppuun suoritetuksi.

Se oli syksyllä, vuosi sen jälkeen Kun Matti oli maanviljelyskoulusta pääsnyt, kun tämä kauppa tehtiin. Seuraavan talven asui Matti kuitenkin vielä vaukempainsa luona; sillä ensimmäinen toimi hänellä oli ruveta huoneita rakentamaan uudelle maatilalleen. Palstan metsä oli siksi hyvässä kunnossa, että siitä saatiin huoneita varten rakennushirret, jotka syystalvesta kaadettiin ja vedettiin paikalle ja samalla alettiin huoneita salvamaan. Matti itse hääräsi innokkaasti rakennustyössä. Hän, kun oli harjaantunut hy-

väksi muurariksi, saattoi yksin toimittaa kaiken muuraustyön. Samaten hän itse suurimmaksi osaksi teki kaiken sisustustyön.

Samalla, kun Matti uutta taloaan valmisti, olivat hänellä naimapuuhatkin. Hän oli jo jonkun ajan pitänyt silmällä erästä varakkaan puoleisen torpan tyttöä kotikylässään. Tyttö, joka myös oli käynyt kansakoulua samaan aikaan kuin Matti, oli puolestaan mieltynyt häneen. Nyt, kun Matti alkoi tulla oman kodin omistajaksi, vahvistivat he Miinan — se oli tytön nimi — kanssa liittonsa. Häät pidettiin syyspuolella ja Mikonpäivän ajoissa muuttivat he uuteen kotiinsa, jonka nimeksi pantiin Rauhala.

Matin kotoa annettiin hänelle mukaan yksi lehmä ynnä kolme lammasta. Miinan kotoa saatiin kolme leumää, hevonen ja useampia lampaita. Karjanruokaa riitti myös jonkun verran molempain kotoa.

Osa palstan viljelysmaasta oli valmista peltoa, joten sitä oli helppo ensialuksi ruveta viljelemään. Vähitellen sitte lavennettiin viljelysmaata, joka hyvin ja järjestelmällisesti hoidettuna antoi hyviä tuloja, niin että Matti noiden kolmen vuoden kuluttua, jonka ajan valtion laina hänellä oli korotta ollut, saattoi vaivatta

suorittaa määrätyn vuotuisen prosentin, vaikka hän saman ajan kuluessa vähitellen oli lisäillyt maanviljelyskalustoaan ja ostanut tekolannoitusaineita. Palvelijoita, nimittäin yhden rengin ja piijan täytyi heidän myös pitää, vaikka itsekin kyllä ahkeraan työssä liikkuivat.

Varsinaisen maanviljelyksen ohessa kaunisti Matti uuden kotinsa ympäristöä suurimmalla huolella. Hän valmisti suurenlaisen puutarhamaan, johon istutettiin hedelmäpuita, marjapensaita ja koristekasveja. Erityistä osaa, kyökkikasvitarhaa hoiti Miina huolellisesti ja hyvin. Myös mehiläispesiä hankittiin ja kanahuone perustettiin ja niitä hoidettiin uusimpien, saatavissa olevien ohjeiden ja neuvojen mukaan. — Niin tuli Rauhala väkitellen mitä sievimmäksi ja hauskimmaksi paikaksi, jota kaikki ihmiset kiittellen katselivat ja ihailivat. Seutu itsessään oli luonnonkaunista ja rauhallista ja asukkaitten ankeruus ja toimeliaisuus oli sen tehnyt kahta vertaa kauniimmaksi ja viehättävämmäksi.

Matti ja hänen vaimonsa seurasivat samalla aikaansa, kuten ymmärtäväiset, kunnolliset ja isänmaataan rakastavaiset kansalaiset ainakin. Sanoma-

lehtiä tilattiin ja luettiin ahkerasti, samoin hankittiin aina uutta hyvää kirjallisuutta sen mukaan kuin varat riittivät. Monenmoisia turhia rahankuluja sen sijaan vältettiin. Matti oli aina pysynyt tupakoimatta, eikä hän myös ollut käyttänyt väkijuomia. Hän sen vuoksi toisinaan puhui naapureilleen, että hän tupakkarahoillaan tilaa sanomalehtiä ja ostaa kirjallisuutta, ja niitä rahoja, joita monet käyttävät muihin ylellisyystavaroihin ja nautintoihin, varsinkin väkijuomiin ja liialliseen kahvin juontiin, käyttää hän puutarhan, mehiläisten ja kanahuoneen hoidon kustannuksiin, joista kaikista hänelle on sekä huvia että hyötyä monenkertaisesti.

Antti oli, maanviljelyskoulusta päästyään, oleskellut kotona vanhempainsa luona, hoidellen heidän pientä maanviljelystään saman järjestelmän mukaan, minkä Matti oli ensin pannut käytäntöön. Oli ollut puheita, että Antti koettaisi lunastaa Kytölän torpan omakseen ja ehkäpä jonkun verran maata lisäksi samalla tavalla ja samoilla keinoilla kuin Matti. Kytölä oli näet ollut ammoisista ajoista verotorppa. Toisina aikoina oli vero suoritettu rahassa, toisinaan

päivätöissä. Kaisan ja Jaakon nuorina oileissa olivat he suorittaneet veronsa päivätöissä, samaa oli jatkettu, kun lapset tulivat täysikasvuiseksi ja työhön kykeneviksi ja siis kävivät vanhempainsa puolesta päivätöissä. Nyt viimeisinä vuosina oli isäntä jälleen suostunut ottamaan rahaveroa. Antti olikin niin kiintynyt kotiinsa ja vanhempiinsa, ettei millään ehdolla olisi heitä hennonut jättää. Kun isä ja äiti jo olivat tulleet vanhoiksi eivätkä enää suurin jaksaneet itse toimia, ehdottivat he, että Antti tekisi, kuten puhe oli ollut: ottaisi torpan haltuunsa lunastamalla sen omakseen. Isä ja äiti ottaisivat eri kamarin asuakseen ja Antti pitäisi heistä huolta, maksamalla heille jonkun määrätyn eläkkeen. Antti oli myöntäväinen ja ryhtyi toimiin.

Kauppaa hierottiin isännän kanssa. Leppäsuoniminen takamaa kävi yhteen Kytölän maan kanssa, ollen alaltaan pikkuista suurempi kuin tämä. Leppäsuo oli osaksi viljelykseen kelpaavaa vaikka raiwaamatonta niittyä, osa siitä oli metsää, josta saattoi saada vuotuiset torpassa tarvittavat polttopuut. Kytölän maan ja Leppäsuon pinta-ala oli yhteensä noin kaksikymmentä viisi hehtaaria. Isäntä oli erittäin ra-

han tarpeessa niinä aikoina ja suostui myymään kaikki yhteensä tuhannen viidensadan markan hinnasta. Antti suostui kauppaan. Hän haki ja sai rahalainan valtiolta samoilla ehdoilla kuin Mattikin oli saanut.

Siten oli siis Anttikin pääsnyt oman kodin omistajaksi. Tyytyväisinä vetäytyivät vanhukset kammariinsa viettämään levossa vanhoja päiviään. Antilla ei ollut huolta huoneiden rakentamisesta, niinkuin Matilla oli ollut, ja Kytölän maat oli ennätetty saada hyvään, ajanmukaiseen kuntoon. Hänen oli siis helpompi alkaa omaa elämätään kuin Matin. Sentähden hän saattoi vaivatta heti maksaa eläkettä vanhemmilleen ja pitää huolta heistä, jonka Antti varsin mielellään tekikin.

Tyytyväisinä katselivat ja ihailivat vanha Jaakko ja Kaisa lastensa menestystä ja edistymistä. Molemmat tyttäret, Martta ja Suoma, jotka myös olivat saaneet kansakoulun käydä, olivat olleet kotonaan täyteen ikäänsä. Nyt kun torpan hallinto siirtyi Antille, rupesi nuorempi sisar Suoma hänelle emännöitsijäksi, kunnes Antille tulisi tilaisuus oman perheen perustamiseen. Martta, vanhempi sisaruksista, oli käynyt karjanhoito- ja meijerikoulua ja pääsi sieltä sama-

na syksynä, jolloin vanhukset torpan jättivät Antille. Hän meni muutamaksi aikaa veljelleen Matille, jonka karjanhoito jo oli ennättänyt sen verran laajentua, että tarvitsi palvelukseensa taitavan karjan- ja maidonhoitajan — Yksi seikka tuotti huolta veljille ja sisarille ja erittäin vanhuksille. Pekasta ei kuulunut mitään senjälkeen, kun hän kotimaastaan lähti.

XII. PEKKA TULEE KOTIIN.

VIISITOISTA vuotta tuntuu jotenkin pitkältä ajalta, kun sitä edeltäpäin ajattelee. Elämän hyörinässä ja pyörteissä se sentään pian kuluu ja jälkeensä katsottuna tuntuu se lyhyeltä. Paljon kuitenkin ehtii siinä ajassa tapahtua; yhtä ja toista kokemusta ehtii ihmisenkin sen ajan kuluessa saavuttaa.

Eräänä sunnuntai-iltana Lokakuussa, viisitoista vuotta siitä syksystä, jolloin Matti ja Pekka lähtivät tylnansiota hakemaan kaupungista, olivat Kytölän vanhukset sekä Antti ja Suoma käynnillä Rauhalassa, Matin perheessä. Matin perhe oli jo lisääntynyt parilla palleroisella, joista vanhempi juoksenteli ja tepasteli lattialla, mutta nuorempi piti pirhaimpana huvinaan mylleröidä kehdossa ja äitinsä sylissä. Siinä puheltiin kuluneista päivistä ja vuosista. Muistui mieleen Pekkakin ja hänen tuntematon kohtalonsa. Matti oli useamman kerran kirjoittanut Pekalle, mutta ei ollut tullut vastausta eikä mitään tietoa hänestä. Luultavasti eivät olleet kirjeet menneet perille, taikka oli hän, Pekka, tavalla tai toisella joutunut hukkaan. Ei ollut myös Hakalan Jannesta mitään kuu-

lunut. Sanomalehdissä kyllä oli ollut niukkoja tietoja Austraaliaan muuttaneiden siirtolaisten oloista ja elämästä, jonka sanottiin olevan jotenkin kurjaa. Joku oli myös sieltä tullut takaisia ja kertonut olojen olevan siellä semmoisella kannalla, ettei kenenkään pitäisi sinne mennä. Toisia tiedettiin sieltä muuttaneen Amerikkaan, suomalaisten varsinaiseen muuttopaikkaan. Huonoja uutisia kuului Amerikastakin. Sielläkään eivät olosuhteet ja elämä olleet kehuttavalla kannalla. — Omassa maassa olivat olosuhteet valtiollisella alalla jo jonkun verran rauhoittuneet ja tulevaisuus näytti rauhoittavalta ja lupaavalta sekä valtiollisella että taloudellisella alalla.

Ilta alkoi jo käydä pimeäksi, kun vielä lampun valossa keskustelua jatkettiin Pekasta ja siirtolaisuudesta yleensä. Silloin kuului etehisestä jonkun miehenkilön askeleita. Ovi aukeni ja sisään astui huonoissa vaaterepaleissa oleva mies, muodoltaan vielä nuorenpuoleinen vaikka paljon kärsineen näköinen. Omituisella äänellä ja katse alas luotuna lausui hän hyvää iltaa, kysyen samalla, onko tämä asunto Rauhala nimeltään. Matti vastasi myöntäen, katsellen samalla tulijaa tarkkaavaisena. Kukaan muu huonees-

sa olijoista ei ensinkään tuntenut vierasta, joka oli jäänyt seisomaan puolihämärään oven suuhun. Matti oli sortuneessa äänessä huomaavinaan jotakin tutun tapaista, vaikka ei osannut arvata, mitä se oli. Vasta kun tulija astui peremmälle lausuen terveisiä ulkomailta ja käyden tervehtimään Mattia, tunsu tämä veljensä ja huudahti:

— Kah. Pekka! siinähan sinä olet, juuri on puhuttu sinusta.

Vasta tunsivat hänen toisetkin, joita tulija kävi tervehtimään.

— No, olipa hanskaa, että minäkin sain sinut vielä nähdä ennen kuolemaani, sanoi isä, kyynelten kiertäessä silmiin.

— Aina Jumala kuulee rukouksen, lausui äiti myös ilon kyynelten valtaamana. Olen juuri näinä aikoina rukoillut Jumalaa, että hän tuon kauvan possaolleen poikani vielä kerran johdattaisi kotiinsa, että hänen vielä saisimme nähdä. Nyt on se toteutunut.

— Kerroppas nyt, veli rakas, missä olet ollut ja miten olet voinut, kiiruhti Matti.

Toisten tarkoin kuunnelleessa kertoi Pekka pääpiirteissään koko elämänsä tapahtumat siitä aikain, kun

hän Matista erosi ja kotimaasta lähti. Me olemme jo edellä kertoneet Pekan ja Jannen yhteisolosta ja puuhasta uudessa siirtolassa, miten heidän niinkuin muittenkin siirtolaisten elämä siellä oli tukalaa ja miten he jo halusivat lähteä sieltä. Useita vuosia oli heidän kuitenkin täytynyt pysyä paikoillaan ja raataa tuossa karussa maassa ja epäsuotuisassa ilmanalassa, ansaitakseen toimeentulonsa. Toisinaan oli ollut joltinenkin menestys, ja se oli heissä herättänyt toivoa paremmasta tulevaisuudesta; mutta toisina aikoina taas lisääntyivät vastoinikäymiset sitä suuremmiksi. Kotimaahan lähdöstä ei voinut olla puhettaakaan, kun ei ollut rahoja, millä olisi matkustanut. Väliaikoina, milloin maantöiltä joutivat, kävivät rahansiolla tehtaissa ja kaivoksissa, mutta ansaitut rahat tarvittiin moniin välttämättömiin tarpeisiin. Yhdessä olivat Jannen kanssa asuneet samassa uudisasunnossa, ja kun lopulta eivät saaneet ketään palvelusväkeä, täytyi heidän yrittää hoitaa talouttaan kahden. Vihdoin loppui se aika, jonka maa oli verotta heidän hallussaan ollut. Jotkut perheelliset miehet aiכוivat jatkaa viljelystään ja toimeentuloaan sittekin, vaikka tiesivät veronmaksamis-ajan kohta alkavan

eikä tulevaisuus suinkaan lupaavalta näyttänyt. Toiset taas päättivät koettaa onneansa muualla maailmassa. Herra Luopio, nähtyään, että hänen puuhansa ei tuottanut toivottuja hedelmiä, oli jättänyt siirtolaiset sikseen oman onnensa nojaan ja lähtenyt tiehensä. Hän oli hyljännyt uskontonsa, kansansa ja isänmaansa; senvuoksi ei hänellä ollut lepoa missään. Lopullisesti ei ollut tietoa, mihin hän oli menuvt. Janne ja Pekka päättivät vihdoin hekin yrittää pois koko maasta. Jannen onnistui jonkunlaista palvelusta vastaan eräässä amerikkalaisessa laivassa päästä lähtemään Amerikkaan ja kuuluu nyt siellä olevan kaivostyömiehenä. Pekka mielessä paloi kotimaansa, ja hän päätti, maksoi mitä maksoi, pyrkiä vielä kerran kotiinsa niin pian, kuin se mahdollista voisi olla. Hän myi jällelle jääville siirtolaisille puoleen hintaan vähäiset tavaransa ja kapineensa, mitä hänellä oli, meni sitte joksikin aikaa työhön eräälle rautatielle, jota sikäläinen englantilainen yhtiö rakennutti maan eteläosassa. Työ oli vaikeata ja outoa hänelle. Hän sairastui viikkokausiksi, parani sentään jälleen ja jaksoi vielä jatkaa työtä muutaman ajan eteenpäin, kunnes sai, ruo'an ja vaatteen puutetta kärsien, sen verran

kokoon, että saattoi lähteä kotimatalle. Hän pääsi vihdoin Lontoosen ja sieltä eräässä suomalaisessa laivassa kotimaansa rannoille. Rahat olivat jo niin tyystin loppuneet, ettei saanut enää ostetuksi rautatie pilettejä kotiseudulleen. Jalkapatikassa täytvi hänen talvaltaa tuo parikymmentä penikulmaa kotikyläänsä kohden, jossa arveli vanhempiansa vielä elävän. Matin lähettämistä kirjeistä oli hän ensimmältä saanut muutamia, mutta sittemmin ei enää vuosikausiin ollut saanut mitään tietoa. Viimeiset kirjeet olivat siis nähtävästi tiellä hävinneet tahi harhaan eksyneet. Itse ei hän ensimmältä kehdannut kirjoittaa kotiinsa huonoista oloistaan, toivoi vaan parempia aikoja, jolloin ei enää häpeäisi kirjoittaa kotiin. Noita parempia aikoja ei koskaan tullut. Viimeaikoina oli hän kirjoittanut kotiinsa vanhemmilleen sekä Matille, jonka luuli vielä olevan entisessä työpaikassaan. Mutta nähtävästi eivät olleet kirjeet saapuneet perille. Vasta nyt kotimatalla, saavuttuaan syntymäpitäjäänsä, oli hän, poikettuaan tien varrella eräasen torppaan, saanut kuulla tarkoin omaistensa olosuhteet ja toimeentulot.

— Niin, lausui Pekka kertomuksensa lopetettua,

olen saanut tarpeekseni nähdä ja kulkea maailmaa. Tiedän jo, mitä on maailman rannan koulu. Tiedän myöskin, mitä se on, olla erotettuna syntymämaastaan ja omasta kansastaan ja harhailla siellä täällä vieraiden, tuntemattomien ihmisten keskuudessa. Te, omaiseni, olette onnellisia, kun olette pysyneet omassa maassanne paikoillanne, tyytyneet kotaloonne ja perustaneet toimeentulonne. Viidentoista vuoden kuluttua tulen minä nyt kotiin teidän luoksenne tyhjänä ja repaleisena; ainoastaan suuri määrä kokemusta on hartioillani. Olen sentään oppinutkin paljon elämän koulussa. En enää halveksi kotimaani oloja, lakeja ja tapoja, en katso ylen halvintakaan työtä, jota isänmaani tarjoaa. Tässä minä nyt olen ja luotan teihin, että otatte minut huostaanne. Etköhän sinä, veli Matti, joka aina ennenkin hoivasit minua, vaikka en sitä silloin ymmärtänyt hyvänäni pitää, — etköhän ottaisi minua työhösi? Tarvitsethan työmiestä, koska sinulla tässä on mastila — Tuntuu niin erittäin lohdulliselta puhutella omaisia monesta ajasta ja nähdä kotiseutuja, että unohdan väsymykseni ja nählän, jotka minut tahtoivat ihan jo uuvuttaa tällä kotimatalla.

Pekan ääni värisi liikutuksesta, puhuessaan viimeisiä sanoja. Liikutettuja oli omaisetkin kaikki. Vanhemmista tuntui kuin olisi jokin raskas paino heidän päältään väistynyt, saadessaan kadonneena olleen poikansa jälleen nähdä luonaan. Kaikki olivat mielissään, että Pekka parka hengissä oli vielä päässyt kotiin.

Pian oli illallinen pöydässä, kaikki istuivat ympäri pöydän. Hyvältä tuntui Pekasta, saada monesta ajasta istua runsaasti katetun pöydän ääreen ja vielä lisäksi omaistensa keskellä. Tyytyväisyyden ja kiitollisuuden loiste heijasti Pekan silmistä, kun Matti lausui:

— On sopivaa, että nyt ensi aluksi rupeat olemaan tässä meillä. Minulla on työtä ja ruokaa ja palkan maksan sinulle hyvänkin; sillä tarvitsen kelvollisen ja taitavan työmiehen juuri näinä aikoina, kun rakennan uutta isompaa navettarakennusta ja on niitä näitä muitakin korjaus- ja laajennustöitä toimitettava. Vastaisuudessa voit sinäkin hankkia ja perustaa oman kodin. Me koetamme sinua yhdessä auttaa alkamaan omaa elämääsi.